

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษา

1.1 ความหมายของการบริหารและการบริหารสถานศึกษา

1.2 หลักการและแนวความคิดการบริหาร โรงเรียนประถมศึกษา

2. แนวดำเนินการของครูในการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. การจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.1 ความเป็นมาและความหมายของการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.2 หลักการและแนวความคิดจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.3 จุดมุ่งหมายการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.4 ขั้นตอนการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.5 ปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.6 บทบาทของครูในการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.7 ตัวบ่งชี้ของการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.8 ยุทธศาสตร์การจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.9 การวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การบริหารสถานศึกษา

1.1 ความหมายของการบริหารและการบริหารสถานศึกษา

ประพันธ์ สุริยหาร (2537 : 2) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ที่บุคคลร่วมกันกำหนด โดยอาศัยกระบวนการอย่างมีระบบ ระเบียบและการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ การทำงานให้สำเร็จ โดยอาศัยความพยายามหรือการกระทำของบุคคลอื่น

ธงชัย สันติวงษ์ (2533 : 12) กล่าวถึง ความหมายของการบริหารว่า การบริหาร เป็นงานของหัวหน้างานทุกคนที่จะต้องปฏิบัติในฐานะที่เป็นผู้นำกลุ่ม ซึ่งจะต้องมีภารกิจในการเป็นผู้นำการจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ และประสานกิจกรรมหรืองานที่ทำให้เข้ากันได้ เป็นผลงานของส่วนรวมและทั้งนี้จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในผลสำเร็จที่จะต้อง ประกันไว้ว่างานขององค์การจะต้องสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ได้ในที่สุด สภาพ การทำงานของนักบริหารส่วนสำคัญอยู่ที่การชี้แนะและกำกับการทำงานของกลุ่มให้มี ประสิทธิภาพ และได้ผลมากที่สุดตลอดเวลา ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จคือ คนซึ่งเป็น ผู้ลงทุนและกำหนดเป้าหมายที่จะดำเนินการให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ

สมยศ นาวิการ (2536 : 12) ได้อธิบายความหมายของการบริหารว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการวางแผน การจัดองค์การและการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายที่กำหนด

สุทธิ ทองประดิษฐ์ (2533 : 75) ได้ให้ความหมายของการบริหารและผู้บริหารไว้ว่า การบริหาร (Administration) หมายถึง กระบวนการร่วมมือกันของบุคคลเพื่อผลักดันทรัพยากร การบริหารพื้นฐานต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงานที่มีอยู่ พร้อมทั้งจะใช้ ให้เคลื่อนไหวไปในทิศทางที่เป็นวัตถุประสงค์ขององค์การ และผู้บริหาร (Administrator) หมายถึง บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้างาน ผู้บังคับบัญชา และผู้นำที่มีตำแหน่งอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ ทั้งที่ได้จากการแต่งตั้งและคัดเลือกเข้ามาบริหารงาน เพื่อความอยู่รอด และความเจริญก้าวหน้าขององค์การ

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า การบริหารหมายถึง การวางแผน อย่างมีศิลป์ในการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ร่วมกันกำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และใช้กระบวนการอย่าง เป็นระบบ ตลอดจนวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

สำหรับการบริหารโรงเรียนนั้น มีนักการศึกษาและผู้รู้หลายท่าน ได้ให้ความหมาย และแสดงความคิดเห็นไว้อย่างน่าสนใจ ดังต่อไปนี้

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2526 : 12) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารโรงเรียนหมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งเรียกว่า ผู้บริหาร โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม การดำเนินงานต่าง ๆ จะต้องเป็นไปตามระบบที่ สังคมกำหนดไว้

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 3) แสดงความคิดเห็นไว้ว่า การบริหารโรงเรียนแตกต่าง จากการบริหารธุรกิจ คือ การบริหารธุรกิจผลที่ได้คือ กำไร ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลัก แต่ การบริหารโรงเรียนผลที่ได้คือ คนที่ได้รับการพัฒนา จึงสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนเป็น กระบวนการทางการจัดการศึกษาของผู้บริหาร เพื่อให้เด็กและเยาวชนของสถานศึกษามีความรู้ และได้พัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

สถาพร ชันโต (2526 : 3) กล่าวถึง การบริหารโรงเรียนว่า เป็นการให้บริการทางด้านการ ศึกษาแก่เยาวชนและผู้สนใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความรู้ความสามารถ ทักษะคติ ค่านิยม พฤติกรรมและคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

กล่าวโดยสรุป การบริหารโรงเรียน หมายถึง มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายพยายามจัดขึ้น เพื่อเป็นการให้ความรู้และสร้างเสริม ประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน และสมาชิกของสังคม ให้มีการพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ สูงขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 หลักการและแนวคิดการบริหารโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 3) ได้สรุปเกี่ยวกับ ลักษณะการบริหารโรงเรียนที่เป็นหลักสากลไว้ 9 ประการ ได้แก่

1. การบริหารต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย
2. ต้องการอาศัยปัจจัยบุคคลที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ
3. จะต้องใช้ทรัพยากรเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
4. มีลักษณะการดำเนินการ เป็นกระบวนการทางสังคม
5. เป็นการดำเนินร่วมกันระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
6. อาศัยความร่วมมือร่วมใจเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์
7. เป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล
8. มีลักษณะเป็นการตรวจสอบข้อปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ที่กำหนด

9. การบริหารไม่มีตัวตนแต่มีอิทธิพลต่อความเป็นมนุษย์

แนวคิดเป็นกรอบสำคัญของการดำเนินการ การบริหาร โรงเรียน ผู้บริหารต้องเข้าใจแนวคิดในการบริหาร เพื่อให้การปฏิบัติได้ตรงเป้าหมาย ไม่เสียเวลาและทรัพยากรต่าง ๆ โดยเปล่าประโยชน์ หลักการและแนวคิดการบริหาร โรงเรียนประถมศึกษาที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2548 : 2 – 5)

1. โรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นหน่วยงานปฏิบัติ ผลการดำเนินงานทางการศึกษาเป็นอย่างไร สังเกตได้จากผลที่เกิด จากการปฏิบัติงานของโรงเรียน
2. ภารกิจหลักของโรงเรียน คือ การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียน บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร นั่นคือคุณภาพทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกกลุ่ม ประสิทธิภาพ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตลอดจนสุขภาพและอนามัยที่ดี
3. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพทางการศึกษามีหลายอย่างเช่น ระบบการบริหาร ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยถือว่าผู้บริหารโรงเรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด
4. การบริหารงานจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ต้องอาศัยความรู้ความสามารถ คุณลักษณะที่ดีและมีคุณธรรมของผู้บริหาร ผู้บริหาร โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ คือผู้บริหารที่สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษาจนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
5. งานบริหาร โรงเรียนมีหลายอย่าง แต่จะครอบคลุม 6 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการการเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน
6. ในบรรดางานทั้ง 6 งาน งานวิชาการเป็นงานหลักที่สำคัญที่สุดในการที่นักเรียนจะบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ส่วนงานอื่น ๆ เป็นงานเสริมและสนับสนุนให้งานวิชาการประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น
7. ในการบริหาร โรงเรียน ผู้บริหารจะต้องตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับเด็กนักเรียนเป็นสำคัญ
8. ทรัพยากรในการบริหารโรงเรียนที่สำคัญ ๆ มี 4 อย่าง คือ บุคลากร เงิน วัสดุอุปกรณ์และระบบการบริหารจัดการผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญที่สุด

9. การบริหารทั้ง 6 งานของโรงเรียนจะดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพต้องอาศัยกระบวนการบริหารอย่างน้อย 4 ขั้นตอน ได้แก่

- 9.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของโรงเรียน
- 9.2 การวางแผน
- 9.3 การดำเนินงานตามแผน
- 9.4 การประเมินผล

10. ทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการบริหาร ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิควิธีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านความคิดรวบยอดของหน่วยงาน ผู้บริหารจะใช้ทักษะด้านใดด้านหนึ่งอย่างน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับระดับปริมาณในหน้าที่เป็นสำคัญ

11. การบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

11.1 ยึดภารกิจหรือวัตถุประสงค์ หลักของโรงเรียนเป็นสำคัญ นั่นคือคุณภาพของนักเรียนที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นต้องมุ่งประโยชน์ที่จะเกิดกับนักเรียนเป็นสำคัญ

11.2 การที่โรงเรียนจะบรรลุภารกิจหลักได้ค่านั้น ต้องอาศัยกระบวนการวางแผนการบริหารอย่างเป็นระบบและดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ การวางแผนการบริหารที่ดี หมายถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ไปแล้วครั้งหนึ่ง

11.3 การวางแผนการบริหารโรงเรียน จำเป็นต้องครอบคลุมงานทั้ง 6 งานที่กล่าวมาแล้ว โดยถือเอางานวิชาการเป็นหลัก ส่วนงานอื่นเป็นงานสนับสนุนให้งานวิชาการบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

การดำเนินตามแนวคิดการบริหาร โรงเรียนประถมศึกษาดังกล่าว จะดำเนินไปด้วยดีและประสบผลสำเร็จได้จะต้องอาศัยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. คุณธรรมที่ดีและการเป็นผู้นำของผู้บริหาร
2. บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการบริหาร

หมายถึงการใช้กระบวนการกลุ่มในการบริหาร

3. การใช้เทคนิคการนิเทศ การควบคุม กำกับติดตามและประเมินผลอย่างเหมาะสมของผู้บริหาร

4. การตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีระบบ

5. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในโรงเรียน

6. การใช้ภาวะผู้นำในโรงเรียน

7. เทคนิคการนำการประชุม
8. การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ
9. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน

จากภารกิจการบริหาร โรงเรียนประถมศึกษาดังกล่าวแล้ว ถ้าพิจารณาถึง วัตถุประสงค์หลัก สามารถจำแนกการบริหารออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. งานหลัก เป็นงานที่เน้นให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของหลักสูตรโดยตรง ซึ่งได้แก่งานวิชาการนั่นเอง
2. งานสนับสนุน เป็นงานส่งเสริมให้การปฏิบัติงานหลักเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การที่จะบริหารโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารคือบุคคลสำคัญที่จะส่งเสริมผลักดันให้เกิดความสำเร็จได้ โดยอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ด้านเป็นแรงสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน นักการภารโรง ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาหรือบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทั้งงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และระบบการจัดการที่ดี

2. แนวการดำเนินการของครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 13-16) ได้กล่าวถึงแนวดำเนินการของครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า ครูเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดในการนำแนวคิดการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไปสู่ความสำเร็จ ครูจึงต้องได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเจตคติที่ดี การยอมรับและตระหนักในความสำคัญ ความรู้ความเข้าใจและทักษะ การปฏิบัติที่ถูกต้องชัดเจนเกี่ยวกับเทคนิควิธีการจัดกิจกรรม สื่อและนวัตกรรม รวมทั้งวิธีการวัดและประเมินผลตามยุทธศาสตร์การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ ประกอบด้วย

1.1 เตรียมตนเอง ครูจะต้องเตรียมตนเองให้พร้อมสำหรับบทบาทของผู้ให้บริการด้านความรู้ (resource person) ที่จะต้องให้คำอธิบายแนะนำ คำปรึกษาให้ข้อมูลความรู้ที่ชัดเจนแก่ผู้เรียน รวมทั้งแหล่งความรู้ที่จะแนะนำให้ผู้เรียน ไปศึกษาค้นคว้าข้อมูล ดังนั้นครูจะต้องมีการเตรียมตนเองด้วยการอ่าน การค้นคว้า การทดลองปฏิบัติต่างๆ ในหัวข้อเนื้อหาที่ตนรับผิดชอบรวมทั้งข้อมูลและประสบการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

1.2 เตรียมแหล่งข้อมูล เมื่อบทบาทครูไม่ใช่ผู้บอกเล่ามวลดความรู้อีกต่อไปครูจึงต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียน ทั้งในรูปแบบของสื่อการเรียน ใบความรู้ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบกิจกรรมในห้องเรียน หรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่มีข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์สื่อห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการวิชาต่าง ๆ และห้องพิพิธภัณฑ์โรงเรียน ทั้งนี้รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนด้วย ซึ่งครูสามารถสำรวจบัญชีรายชื่อหนังสืออุปกรณ์หรือสื่อต่าง ๆ ไว้สำหรับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามที่กำหนดในกิจกรรมการเรียนหรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมทั้งในและนอกเวลาเรียน

1.3 จัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บทบาทของครูก่อนการเรียนการสอนทุกครั้งคือ การวางแผนการจัดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด ครูจะต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ได้สาระสำคัญและเนื้อหาข้อควรรู้ อันจะนำไปสู่การออกแบบการเรียนรู้ที่จะสร้างเสริมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ได้ในการจัดทำแผนการสอนครูต้องเตรียมการในสิ่งต่อไปนี้

1.3.1 เตรียมกิจกรรมการเรียน ครูต้องวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ การค้นคว้าหาความรู้และการสร้างความรู้ โดยครูจะทำหน้าที่เป็นผู้จัดการ (manager) ที่กำหนดบทบาทในการเรียนรู้ และความรับผิดชอบแก่ผู้เรียนให้เขาได้ทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถและความสนใจของแต่ละคน

1.3.2 เตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เมื่อออกแบบหรือกำหนดกิจกรรมการเรียนแล้วครูจะต้องพิจารณาและกำหนดว่า จะใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ใด เพื่อให้กิจกรรมการเรียนดังกล่าวบรรลุผลแล้วจัดเตรียมให้พร้อม บทบาทของครูตรงนี้จึงเป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) เพื่อให้การเรียนรู้บรรลุผล

1.3.3 เตรียมวัดและประเมินผล บทบาทในด้านการเตรียมการอีกประการหนึ่งคือ การเตรียมวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น โดยการวัดให้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้และวัดให้ครอบคลุมทั้งในส่วนของกระบวนการ (Process) และผลงาน (Product) ที่เกิดขึ้นทั้งด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) จิตพิสัย (Affective) และทักษะ (Skill) โดยเตรียมวิธีการวัดและเครื่องมือให้พร้อมก่อนทุกครั้ง

2. ขั้นตอนในการ ครูต้องดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอน ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

2.1 ช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง โดยครูพยายามจัดการเรียนการสอนที่เน้นการค้นพบด้วยตนเองเป็นวิธีการสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นหาความรู้ด้วยตนเองทั้งนี้ เพราะการค้นพบความจริงใด ๆ ด้วยตนเองนั้น ผู้เรียนมักจะจำได้ดี และมีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียน รวมทั้งจดจำได้นาน

2.2 ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและกลุ่ม โดยยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกลุ่ม ได้พูดคุย ปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น และจะปรับตัวให้สามารถอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้

2.3 ช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างทั่วถึงและมากที่สุด เท่าที่จะทำได้ การที่ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กระทำจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมและกระตือรือร้นที่จะเรียนอย่างมีชีวิตชีวา กิจกรรมที่จัดควรจะเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะ ดังนี้

2.3.1 ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นระยะ ๆ เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน

2.3.2 มีประเด็นท้าทายให้ผู้เรียนได้คิด เป็นประเด็นที่ไม่ยากหรือง่ายเกินไป เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดหรือลงมือทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

2.3.3 ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว

2.3.4 ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียน เกี่ยวข้องกับชีวิตประสบการณ์ และความเป็นจริงของผู้เรียน

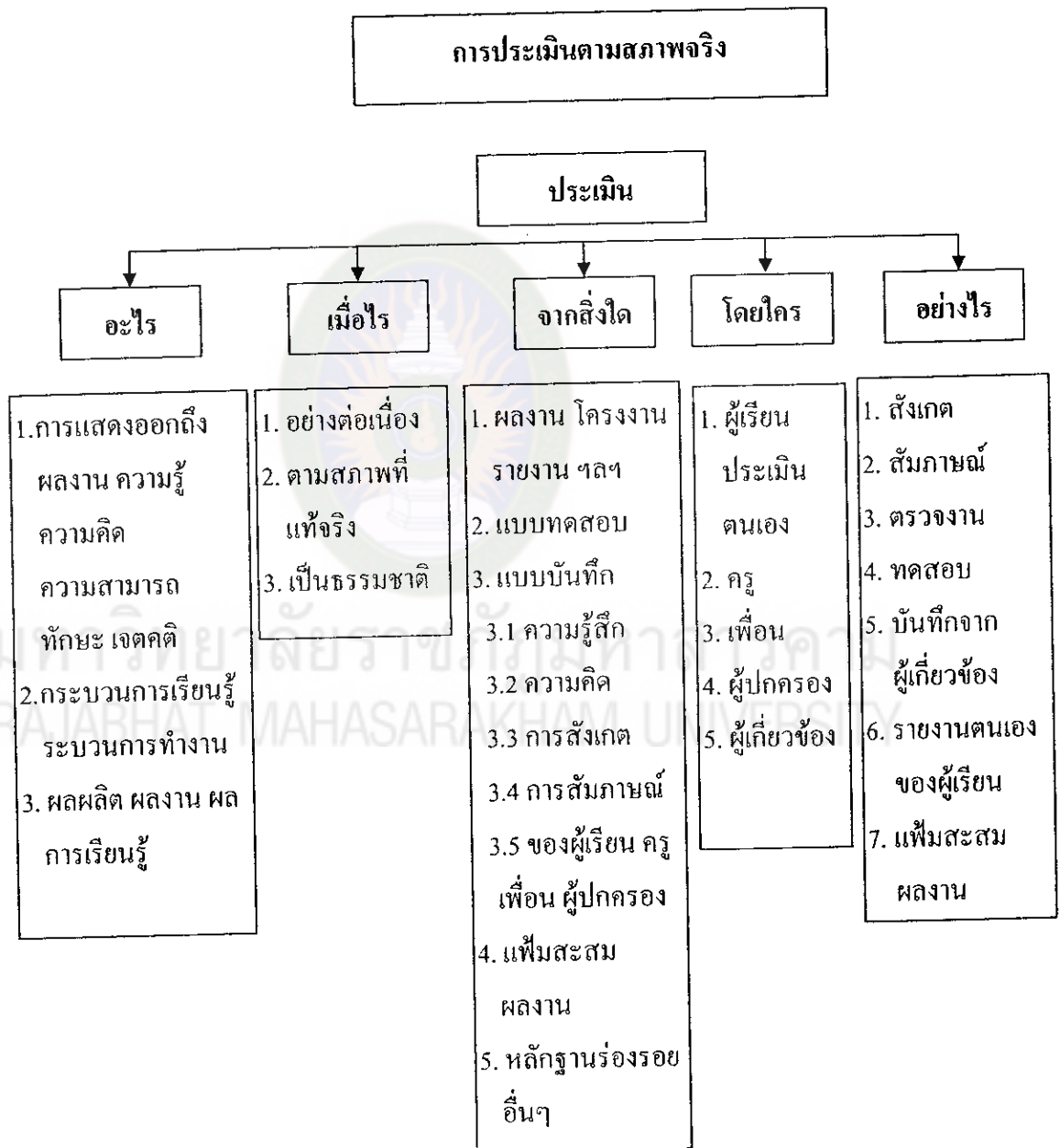
2.4 เน้นกระบวนการ (Process) ควบคู่ไปกับผลงาน (Product) โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดผลงาน มิใช่มุ่งจะพิจารณาถึงผลงานเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะประสิทธิภาพของผลงานขึ้นอยู่กับประสิทธิผลของกระบวนการ

2.5 เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้หรือใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ผู้เรียนได้โอกาสคิดหาแนวทางที่จะนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในชีวิตประจำวัน พยายามส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริงและพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียน

3. ชั้นประเมินผล ครูผู้สอนต้องดำเนินการ วัดและประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่า สามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้ ครูควร

เตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อมก่อนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลทุกครั้ง และการวัดควรให้ครอบคลุมทุกด้าน วัดและประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic measurement) โดยเน้นการวัดจากการปฏิบัติ (Performance measurement) และจากแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ซึ่งในการวัดและประเมินผลนี้ นอกจากครูจะเป็นผู้วัดและประเมินผลเองแล้ว ผู้เรียนและสมาชิกของแต่ละกลุ่มควรมีบทบาทร่วมวัดและประเมินตนเองและกลุ่มด้วย ดังแผนภูมิสรุปเกี่ยวกับการประเมินตามสภาพจริง ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงการประเมินตามสภาพจริง

3. การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.1 ความเป็นมาและความหมายของการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

นักการศึกษาได้กล่าวถึงความเป็นมาของการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

วูฒินันท์ อบอุ่น (2544 : 6) ให้ความเห็นว่า การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความหมายแตกต่างกันไปตามที่นักการศึกษาเห็นว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญที่ควรเน้น เช่น เป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรม เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย เป็นต้น โดยหลักการแล้ว แนวคิดนี้มาจาก แนวคิดทางการศึกษาของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ซึ่งเป็นต้นคิดในเรื่องของ “การเรียนรู้โดยการกระทำ” การจัดกระบวนการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัตินี้ เป็นการเปลี่ยนบทบาทในการเรียนของผู้เรียนจากการเป็น “ผู้รับ” มาเป็น “ผู้เรียน” และเปลี่ยนบทบาทครูจาก “ผู้สอน” มาเป็น “ผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้” ให้ผู้เรียนซึ่งการเปลี่ยนแปลงบทบาทนี้ เป็นการเปลี่ยนจุดเน้นของการเรียนรู้ว่าอยู่ที่ผู้เรียนมากกว่าผู้สอน ดังนั้นผู้เรียนจึงกลายเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน เพราะบทบาทในการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ต่อมาได้มีผู้พัฒนาแนวความคิดใหม่ ๆ ขึ้นจำนวนมาก ซึ่งล้วนแต่สนับสนุนแนวคิดพื้นฐาน ของจอห์น ดิวอี้ ทั้งสิ้น เช่น แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุดแนวคิดใหม่ ๆ เหล่านี้ต่างช่วยส่งเสริมแนวคิดหลักของ จอห์น ดิวอี้ ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น

ความหมายของการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้หลายท่านดังนี้

ทิสนา แคมมณี (2542 : 5-15) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเรียนรู้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญาและมีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเอง และได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม

และมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ๆ และแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางกายและมีโอกาสได้เคลื่อนไหวร่างกายในการทำกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นการทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียน เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

นวลจิตต์ เชาวศิริพิงษ์ (2542 : 16) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การจัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ซึ่งต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ ผู้เรียนมีโอกาสปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้จากผู้อื่น ผู้เรียนมีการเคลื่อนไหวทางร่างกาย ได้เรียนรู้ที่เกี่ยวกับกระบวนการต่าง ๆ และมีโอกาสนำความรู้ไปใช้

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542 : 11) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตเหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน จนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 20) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การกำหนด จุดหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดประเมินผลที่มุ่งพัฒนาคนและชีวิต ให้เกิดประโยชน์การเรียนรู้เต็มความสามารถสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน

กรมวิชาการ (2544 : 6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ทุกฝ่ายทั้งผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพและมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

กาญจนา ไชยพันธ์ (2544 : 8-9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างสมบูรณ์ มุ่งเน้นให้เกิดคุณค่า และประโยชน์แก่ผู้เรียนและควรคำนึงถึงสภาพที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนได้เติบโตและพัฒนาเต็มศักยภาพได้อย่างเต็มที่ ผู้เรียนสามารถประเมินตนเองได้ มีความมั่นใจและควบคุมตนเองได้

ธเนศ ขำเกิด (2544 : 24-26) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์

สูงสุด ผู้เรียนสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ใช้กิจกรรมและวิธีการอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับ จุดประสงค์และเนื้อหาของวิชา และพื้นฐานของนักเรียนแต่ละคน มีการใช้สื่อการสอนอย่าง เหมาะสมมีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ครูมีการวางแผนและใช้หลักวิชาในการจัดการเรียน การสอนเป็นการสอนเน้นที่กระบวนการหาความรู้

ขจรศักดิ์ ดีเสณ (2545 : 17) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการกระบวนการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข สนองความแตกต่าง ระหว่างบุคคล ได้รู้วิธีเรียน รู้วิธีวิเคราะห์ สามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ค้นพบเอง จาก ประสบการณ์จริงในการปฏิบัติ และใส่ใจที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีกระบวนการ เรียน กระบวนการวัดผลประเมินผลที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย

สรุปได้ว่าการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความหมาย เดียวกันกับ การจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พัฒนามาจาก แนวคิด ทางการศึกษาของ จอห์น ดิวอี้ ซึ่งเป็นผู้คิดค้นในเรื่องของ การเรียนรู้โดยการกระทำ (Learning by Doing) และการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การ จัด กระบวนการเรียนการสอนที่ทุกฝ่ายมีบทบาทสำคัญในการกำหนดจุดหมาย สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดประเมินผลที่มุ่งพัฒนาคนให้เกิด ประสบการณ์เรียนรู้ตามศักยภาพ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และ ความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา และมีโอกาสสร้าง ความรู้ด้วยตนเอง ได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคมและมีโอกาสได้ ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางกาย และมี โอกาสได้เคลื่อนไหวร่างกาย ในการทำกิจกรรมในลักษณะต่างๆ และผู้เรียนสามารถนำความรู้ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

3.2 หลักการและแนวคิดการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

นักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึง แนวคิดและหลักการในการจัดการกระบวนการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ดังนี้

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 31 – 32) ได้กล่าวถึงแนวคิดและหลักการ ในการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นคนดี คน เก่ง และมีความสุข โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 ลักษณะ คือ

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข หมายถึง การที่ครูผู้สอน ใช้กิจกรรมให้ผู้เรียนเรียน ตามความสนใจ ตามความถนัดมีอิสระและสนุกสนาน ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล จัด

บุคคล จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนได้มีบทบาทมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากที่สุด ได้เคลื่อนไหวร่างกาย มีส่วนร่วมในการจัดชั้นเรียน ตั้งเกณฑ์การให้คะแนน ประเมินผลตามศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคล จัดเตรียมสื่อ เกม เพลง เป็นต้น

2. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมของครูผู้สอนให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน แลกเปลี่ยนและเรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้ ความคิด เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่น เช่น การทำรายงานกลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้รู้ การศึกษานอกสถานที่หรือนอกห้องเรียน การจัดนิทรรศการแสดงผลงาน การแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น

3. การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง หมายถึง การที่ครูผู้สอนให้ผู้เรียนได้มีการสร้างความรู้ด้วยตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น สอบถามจากผู้ใหญ่ ครูผู้สอนอ่านในหนังสือ เอกสารต่าง ๆ ฟังจากเทปบันทึกเสียง วิทยุ ชมโทรทัศน์ รวมทั้งการซักถามอภิปราย การรับฟังความคิดเห็น การฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ และนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติจริงสรุปเป็นองค์ความรู้แก่ตนเอง

4. การเรียนกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง หมายถึง การที่ครูให้ผู้เรียนใช้กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม กระบวนการทำงาน ให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์จุดดี จุดด้อยของตนเอง เพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนของตนเอง เช่น การใช้สถานการณ์จำลอง การเรียน โดยการปฏิบัติกิจกรรม การทดลองงานประดิษฐ์ การเชิญวิทยากรมาบรรยาย/สาธิต การใช้กรณีตัวอย่าง การทำงานกลุ่ม เป็นต้น

5. การเรียนรู้แบบองค์รวม หมายถึง การที่ครูผู้สอนได้แนะนำส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งที่ใกล้ตัวในท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยทั้งเรื่องในท้องถิ่นและเรื่องของสากลที่เกิดขึ้นในสังคมโลก มีความหมายต่อการนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและแก้ปัญหาสภาพสังคม เช่น การใช้สถานการณ์จำลอง การใช้บทบาทสมมติ การศึกษานอกสถานที่นอกห้องเรียน การเรียนด้วยการปฏิบัติ กรณีตัวอย่าง เป็นต้น

ทิตินา เขมมณี (2542 : 5) ได้กล่าวถึงแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่า ในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีแนวคิดและหลักการที่สำคัญ ๆ คือ

1. หลักการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง ผู้เรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมด้านร่างกาย (Physical participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสาทการรับรู้ของผู้เรียนตื่นตัวพร้อมที่จะรับรู้ข้อมูลและการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

1.2 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา (Intellectual participation) เป็นกิจกรรมที่ทำทลายความคิดของผู้เรียน สามารถกระตุ้นสมองของผู้เรียนแก่การเคลื่อนไหว ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหว ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความจดจ่อในการคิด สนุกที่จะคิด ครูจะต้องหาประเด็นการคิดที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดหรือลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

1.3 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสังคม (Social participation) เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อม การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งจะส่งผลถึงการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ด้วย

1.4 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ (Emotional participation) เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้ที่นั้นเกิดความหมายต่อตนเอง เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ประสบการณ์และความเป็นจริงของผู้เรียน จะต้องเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน โดยตรงหรือใกล้ตัวผู้เรียน

2. หลักการแนวคิดการสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism) หมายถึง การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสรรค์สร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นแนวคิดที่สามารถนำมาใช้เสริมในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ชัดเจน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา คือ ได้คิด ได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการที่สำคัญ ดังนี้

2.1 ให้ผู้เรียนได้รับหรือแสวงหาข้อมูล ประสบการณ์ด้วยตนเอง

2.2 ให้ผู้เรียนได้ศึกษา คิด วิเคราะห์ และสร้างความหมายข้อมูล และประสบการณ์ด้วยตนเองโดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ

2.3 ให้ผู้เรียนได้จัดระเบียบความรู้ ข้อมูล หรือจัดโครงสร้างความรู้ด้วยตนเอง

3. หลักการแนวคิด การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ (Learning process) เนื่องจากเนื้อหาความรู้ในโลกนี้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้เรียนคงไม่สามารถจะเรียนรู้ได้หมด ผู้เรียนจะต้องเลือกสรรสิ่งที่ตนเองสนใจ และเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้เรียน

สามารถแสวงหาและศึกษาได้ด้วยตนเอง หากเขามีทักษะกระบวนการต่าง ๆ (process skills) แนวคิดในเรื่องการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการ (process) จึงเกิดขึ้น ผู้เรียนจำเป็นจะต้องมีทักษะ สถิติปัญหา หรือทักษะกระบวนการต่างๆ เช่น

3.1 ทักษะการแสวงหาความรู้และการศึกษาด้วยตนเอง เช่น ทักษะการอ่าน ทักษะการฟัง ทักษะการจดบันทึก ทักษะการประมวลความรู้ ทักษะการเขียน ทักษะการสรุป ฯลฯ

3.2 ทักษะการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

3.3 ทักษะการคิดและกระบวนการคิดต่าง ๆ เช่น ทักษะการคิดเปรียบเทียบ จำแนก วิเคราะห์ สังเคราะห์ การตั้งสมมติฐาน การพิสูจน์ การทดสอบ การลงข้อสรุป การสรุป การอ้างอิง ฯลฯ

3.4 ทักษะการจัดการ

3.5 ทักษะการทำงานกลุ่ม หรือการทำงานเป็นทีม

4. แนวคิด หลักการให้ผู้เรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวซึ่งเปรียบเสมือนแหล่งความรู้ที่มีคุณค่า ถ้าผู้เรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลเข้ามามาก การเรียนรู้ของผู้เรียนจะขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวางมากกว่าการ ได้ปฏิสัมพันธ์กับครูเพียงแหล่งเดียว แหล่งความรู้ที่อยู่รอบตัวที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมาหลายแหล่งเช่น

4.1 บุคคลแวดล้อมเช่น ครู เพื่อนในห้องเรียน เพื่อนต่างห้องเรียน บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง คนในชุมชน เป็นต้น

4.2 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น สถานที่ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและชุมชน เช่น ห้องสมุด วัด ตลาด ร้านค้า เป็นต้น

4.3 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง สวนสาธารณะ ต้นไม้ สัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น

4.4 สิ่งแวดล้อมทางด้านสื่อ โสตทัศนวัสดุ และเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำรา วารสาร หนังสือพิมพ์ รายการวิทยุ โทรทัศน์ เกม คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

5. แนวคิดหลักการ ให้ผู้เรียนฝึกฝนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ (application) เป็นการทำให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ (transfer of learning) ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงได้

หลักการและแนวความคิดที่กล่าวมาข้างต้น เป็นที่มาของ ชื่อ “CIPPA” ดังนี้

C มาจากคำว่า Construct ซึ่งหมายถึง การสร้างความรู้ตามแนวคิดของ Constructivism กล่าวคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง การที่ผู้เรียนมีโอกาสได้สร้างความรู้ด้วยตนเองนี้ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา

I มาจากคำว่า Interaction ซึ่งหมายถึงการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลและแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม

P มาจากคำว่า Physical Participation ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้ มีโอกาสได้เคลื่อนไหวร่างกาย โดยการทำกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางร่างกาย

P มาจากคำว่า Process Learning หมายถึง การเรียนกระบวนการต่าง ๆ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม กระบวนการพัฒนาตนเอง เป็นต้น การเรียนรู้กระบวนการเป็นสิ่งสำคัญ เช่นเดียวกับการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ การเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา

A มาจากคำว่า Application หมายถึง การนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนและช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมขึ้นเรื่อย ๆ กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีแต่เพียงการสอนเนื้อหาสาระให้ผู้เรียนเข้าใจ โดยกิจกรรมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ จะทำให้ผู้เรียนขาดการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร การจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้นี้ เท่ากับเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้านแล้วแต่ลักษณะของสาระและกิจกรรมที่จัด

แนวคิดการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แบบซิปปา (CIPPA) ดังกล่าวได้มาจากตัวของคำสำคัญซึ่งใช้เป็นแนวคิดหลักในการจัดการเรียนการสอนหากจะใช้เป็นชื่อภาษาไทย ชื่อที่น่าจะเหมาะสมก็คือ “การจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แบบประสาน 5 แนวคิดหลัก”

แนวคิดหลัก 5 แนวคิด ที่เป็นพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แบบชิปปา หรือ แบบประสาน 5 แนวคิดหลักคือ

1. แนวคิดการสร้างสรรค้ความรู้ (Constructivism)
2. แนวคิดเรื่องกระบวนการกลุ่ม และการเรียนแบบร่วมมือ (Group Process and Cooperative Learning)

3. แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมในการเรียนรู้ (Learning Readiness)

4. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning)

5. แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโอนความรู้ (Transfer of Learning)

การใช้แนวคิดหลักทั้ง 5 ดังกล่าวข้างต้น ใช้บนพื้นฐานของทฤษฎีสำคัญ 2 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์ (Human Development)
2. ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experience Learning)

วัฒนา รัชชบุทช์ (2542 : 6-7) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า

1. ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ บทบาทของครูคือผู้สนับสนุน (Supporter) และเป็นแหล่งความรู้ (Resource person) ของผู้เรียน ผู้เรียนจะรับผิดชอบตั้งแต่เลือกและวางแผนสิ่งที่ตนจะเรียนหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือก และเริ่มต้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการศึกษาค้นคว้ารับผิดชอบการเรียนตลอดจนประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. เนื้อหาวิชามีความสำคัญและมีความหมายต่อการเรียนรู้ ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ปัจจัยสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วยเนื้อหาวิชา ประสบการณ์เดิม และความต้องการของผู้เรียน การเรียนรู้ที่สำคัญและมีความหมายจึงขึ้นอยู่กับสิ่งที่สอน และวิธีสอนที่ใช้สอน

3. การเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จหากผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนจะได้รับความสุขสนุกสนานจากการเรียน หากได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้ทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ได้ค้นพบข้อคำถามและคำตอบใหม่ ๆ สิ่งใหม่ ๆ ประเด็นท้าทายความสามารถในเรื่องใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการบรรลุผลสำเร็จของงานที่พวกเขาเริ่มด้วยตนเอง

4. สัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เรียน การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มจะช่วยส่งเสริมการเจริญงอกงามการพัฒนาความเป็นผู้ใหญ่ การปรับปรุงการทำงานและการจัดการกับแต่ละ

ชีวิตของบุคคล สัมพันธภาพที่เท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของผู้เรียน

5. ครูคือผู้อำนวยความสะดวกและเป็นแหล่งความรู้ ในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูจะต้องมีความสามารถที่จะค้นพบความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน เป็นแหล่งความรู้ที่ทรงคุณค่าของผู้เรียนและสามารถค้นคว้า หาสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับผู้เรียน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความเต็มใจของครูที่จะช่วยเหลือโดยไม่มีเงื่อนไข ครูจะให้ทุกอย่างแก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็ความเชี่ยวชาญ ความรู้ เจตคติ และการฝึกฝนโดยผู้เรียนมีอิสระที่จะรับหรือไม่รับการให้นั้นก็ไ้

6. ผู้เรียนมีโอกาสเห็นตนเองในแง่มุมที่แตกต่างจากเดิม การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนมองเห็นตนเองในแง่มุมที่แตกต่างต่อไป ผู้เรียนจะมีความมั่นใจในตนเองและควบคุมตนเองได้มากขึ้น สามารถเป็นสิ่งที่อยากเป็น มีวุฒิภาวะสูงมากขึ้น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมับเหตุการณ์ต่าง ๆ มากขึ้น

7. การศึกษา คือ การพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนหลาย ๆ ด้านพร้อมกันไป การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผู้เรียนหลาย ๆ ด้าน คุณลักษณะด้านความรู้ความคิดในด้านการปฏิบัติ และด้านอารมณ์ความรู้สึกจะได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 31-32) ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ การจัดการระบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้แนวคิดในการปฏิรูปการเรียนรู้ 6 ประการ ดังนี้

1. การรู้จักผู้เรียนเป็นบุคคล พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ดังนั้นในการจัดกระบวนการเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน และควรจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละคน

2. การเรียนการสอนแบบบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ ความเข้าใจและทักษะในศาสตร์หรือวิชาต่าง ๆ มากกว่า 1 วิชาขึ้นไป เพื่อแก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความคิด ประสบการณ์

ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ในเวลาเดียวกัน ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจในลักษณะองค์รวม ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง เนื่องจากการเรียนรู้ที่มีสภาพใกล้เคียงกับชีวิตจริง การเรียนการสอนแบบบูรณาการมีหลายลักษณะขึ้นอยู่กับสิ่งที่ใช้ในการพิจารณา

3. การเรียนการสอนแบบโครงงาน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกสิ่งที่ศึกษา กำหนดเรื่องที่จะศึกษา หรือโครงการที่สนใจจะทำ การศึกษาด้วยตนเองในสิ่งที่มีความคล้ายคลึงเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชีวิตจริง หรือสภาพปัญหาที่เป็นจริงในชีวิตประจำวัน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้ความรู้ความคิดที่ลึกซึ้งเชื่อมโยงสัมพันธ์กันจนได้ความรู้ใหม่ที่มีความหมายสอดคล้องและเชื่อมโยงกันได้ใช้ทักษะในการทำงานตามความต้องการและความสนใจ ทำให้เด็กได้พัฒนาความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานกลุ่ม ความพยายามและความรอบคอบในการปฏิบัติงานการเรียนการสอนแบบโครงงานเป็นวิธีการสอนที่เหมาะสม เพราะทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างหลากหลายในเวลาเดียวกัน และเนื่องจากสิ่งที่เรียนรู้มีความคล้ายคลึงกับสภาพชีวิตจริง จึงทำให้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น

4. การเรียนรู้ในกรอบการเชื่อมโยงกับท้องถิ่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

5. การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มเป็นการจัดสถานการณ์การจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ได้มีปฏิสัมพันธ์โดยมีแนวคิดการกระทำแรงจูงใจร่วมกัน แบ่งหน้าที่ช่วยเหลือกันและกัน ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การทำงานเป็นกลุ่มที่ดีจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพการทำงานสูงกว่าผลรวมของประสิทธิภาพการทำงานของแต่ละคน ทุกคนจะได้เรียนรู้การทำงาน ค้นพบตนเองและเพื่อนร่วมงาน กระบวนการกลุ่มจึงเน้นกระบวนการทำงานมากกว่าผลงาน การทำงานร่วมกัน นอกจากจะได้ผลงานออกมามากกว่าการทำงานคนเดียวแล้ว สิ่งที่มีคุณค่ากว่าผลงานคือ การเรียนรู้กระบวนการการทำงานที่ทำให้เกิดผลงานนั้น และการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน การสื่อสารความคิดและได้ฝึกฝนให้มีลักษณะนิสัยบางอย่างด้วย ในการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มนั้น สามารถสอนได้ทั้งในลักษณะสอน

ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและสอนสอดแทรก ให้ฝึกปฏิบัติการทำงานเป็นกลุ่มในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ได้

6. การประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นแนวทางหนึ่งของการประเมินผลตามสภาพจริง ที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถสะท้อนให้เห็นผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างชัดเจน โดยมีหลักการสำคัญในการประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน ดังนี้

6.1 ด้านเนื้อหาวิชา จะต้องสะท้อนความรู้ความเข้าใจ เนื้อหาวิชา ทักษะความสามารถและคุณลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน

6.2 ด้านการเรียนการสอนจะต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้และผลงานของผู้เรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ หรืองานแล้วตรวจสอบปรับปรุงด้วยตนเอง รวมทั้งมีการประเมินตนเอง และอีกประการหนึ่งคือ เน้นบรรยากาศการเรียนรู้อย่างอิสระ โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาให้คำชี้แนะ กระตุ้นสร้างขวัญและกำลังใจ

6.3 ด้านความเสมอภาค คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งด้านความสามารถ วิธีการเรียน และความหลากหลายทางสติปัญญา โดยมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของบุคคลไปสู่เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดให้สูงสุดตามความสามารถของแต่ละบุคคล

กาญจนา ไชยพันธ์ (2544 : 6 – 7 ; อ้างจาก Rogers. 1980 : unpagged) ได้กล่าวถึงแนวคิด มุมมองของนักการศึกษาที่เน้นเกี่ยวกับมนุษย์ ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า

1. มนุษย์โดยพื้นฐานมีเหตุผล มีความพร้อม ที่จะปรับตนเองให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ และสามารถพัฒนาตนเองได้

2. มนุษย์มีพื้นฐานที่มีการกระทำที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีคุณค่ามีการคิดตัดสินใจได้ด้วยตนเอง นำตนเอง ได้นำเชื่อถือและไว้วางใจได้

3. มนุษย์ต้องการพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ เพื่อนำไปสู่การเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์โดยจะคู่ได้โดยการที่มีการปรับตัว พึ่งตนเอง มีความเป็นตัวเอกรวมถึงแรงจูงใจใคร่รู้ใคร่เห็น โดยมนุษย์จะผลักดันให้ทำกิจกรรมที่พึงพอใจ

4. มนุษย์มีโลกส่วนตัว มีประสบการณ์เป็นส่วนตัว โดยอาศัยความคิดความรู้สึกรู้สึกและประสบการณ์ส่วนตัว เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นรวมถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมจะบันทึกไว้ในส่วนจิตใจ 2 ส่วนคือ ส่วนที่สามารถสำนึกได้ (Consciousness) และอีกส่วนหนึ่งเป็นส่วนที่ไม่สามารถสำนึกหรือ ไร้สำนึก (Unconsciousness) ส่วนที่สามารถ

สำนึกไว้ได้ และไร้สำนึก รวมเรียกว่า สนามประสบการณ์ ในส่วนที่เป็นความคิดในจิตสำนึกทำให้มนุษย์เกิดการปรับตัวได้ ดังนั้นคนที่ปรับตัวไม่ได้ทำให้เกิดพฤติกรรมไม่ดีเกิดขึ้น หรือเกิดการปกป้องตนเอง

5. มนุษย์มีความสามารถจะเปลี่ยนแปลงตนเอง สามารถจัดการและควบคุมตนเองถ้ามนุษย์อยู่ในสภาวะการณ์ที่เหมาะสม

วิเศษ ชิมวงศ์ (2544 : 35-36) ได้กล่าวถึง แนวคิดและหลักการการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรคำนึงถึงแนวคิดและหลักการต่อไปนี้

1. สมรรถนะของมนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้โดยอาศัยระบบประสาทสัมผัส คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกายใจ
2. ความหลากหลายของสติปัญญา หรือ พหุปัญญา ความสามารถทางสติปัญญาของมนุษย์ จำแนกได้ 10 ประเภท คือ ด้านภาษา ดนตรี ตรรกและคณิตศาสตร์ การเคลื่อนไหว ศิลปะมิติสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสารด้านความรู้สึกรู้ใจซึ่งภายในจิตใจ ด้านความเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านจิตวิญญาณและด้านจิตนิยม ดังนั้น การจัดกระบวนการเรียนการสอน ควรจัดกิจกรรมให้หลากหลาย เพื่อส่งเสริมศักยภาพความเก่ง ความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้แต่ละคนได้พัฒนาความถนัด ความเก่งตามศักยภาพของตน
3. การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ควรจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องดังนี้
  - 3.1 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้อง กับความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ผู้เรียนได้เต็มตามความสามารถทั้งด้านความรู้ จิตใจ อารมณ์ และทักษะต่าง ๆ
  - 3.2 ลดการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาลง ผู้เรียนกับผู้สอนควรมีบทบาทร่วมกัน ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ ผู้เรียนได้เรียนจากสถานการณ์จริง ที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตจริง เรียนรู้ความจริงในตนเอง และความจริงในสิ่งแวดล้อมจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
  - 3.3 กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เตรียมการจัดสิ่งเร้า ให้คำปรึกษา วางแนวกิจกรรม และประสิทธิผล

สมศักดิ์ ภูวิภาดาพรรณ (2544 : 1-2) ได้กล่าวถึงหลักการ การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่า หลักสำคัญของการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องคำนึงถึง

1. ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน (Learners' Needs & Interests) เป็นสำคัญ
2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) ในการเรียนรู้ให้มากที่สุด
3. เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (Constructionism) กล่าวคือ ให้สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ในสภาพความเป็นจริง (Experiential Learning) สามารถวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และสืบค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง (Inquiry)
4. เป็นการพึ่งพาตนเอง (Autonomy) เพื่อให้เกิดทักษะที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และสามารถเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนได้ (Met cognition) กล่าวคือ รู้วิธีการของตนเองและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีคิดได้อย่างเหมาะสม ไม่เน้นที่การจดจำเพียงเนื้อหา
5. เน้นการประเมินตนเอง (Self - Evaluation) ซึ่งแต่เดิมครูผู้สอนจะเป็นผู้ประเมินผล การเปิด โอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ชัดเจนขึ้น รู้จุดเด่น จุดด้อย และพร้อมที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาตนเอง ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การประเมินในส่วนนี้เป็นการประเมินตามสภาพจริงและใช้เพิ่มสะสมผลงานเข้าช่วย
6. เน้นความร่วมมือ (Cooperation) ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตจริง
7. เน้นรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) ซึ่งอาจจัดทั้งในรูปแบบเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล

สรุปได้ว่า นักการศึกษาพยายามใช้หลักการแนวคิดต่าง ๆ พัฒนาการจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปัจจุบันถือว่า การจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความถูกต้อง เหมาะสม ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์

หลักการและแนวคิดที่นักศึกษานำมาใช้ในการพัฒนา การจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข การเรียนรู้ที่มีความสุขเป็นสภาพของการจัดการเรียนการสอนในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีอิสระ ยอมรับความแตกต่างของบุคคล มีความ

หลากหลายในวิธีการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์แห่งความสำเร็จและได้พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ

2. ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นการจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยยึดหลักว่าเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว จะทำให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้ที่ดี ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย (ผู้เรียนมีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย) ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา (เป็นกิจกรรมท้าทายความคิด ไม่ยากและไม่ง่ายเกินไป) ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม (ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคมกับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อม) ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางอารมณ์ (เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน โดยตรงหรือใกล้ตัวผู้เรียน)

3. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด การพัฒนาปัญญาของผู้เรียน มุ่งปลูกฝังพัฒนาความคิดให้มีคุณภาพ มีความสามารถในการคิดระดับสูงและมีผลผลิตของการคิดที่ดีในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการคิด ควรพัฒนาส่งเสริมสมรรถภาพสมองควบคู่กับกระบวนการสมอง เพื่อให้ผู้เรียน ได้พัฒนาสมองทั้งด้านซ้ายและด้านขวา กระตุ้นให้สมองได้ทำงานอย่างสมดุล ทำให้เกิดการเรียนรู้ถึงขีดสุดตามศักยภาพของมนุษย์

4. ทฤษฎีการเรียนรู้พัฒนาการเสริมสร้างลักษณะนิสัย การเสริมสร้างค่านิยม และการเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดี มีขั้นตอนที่สำคัญ 3 ประการใหญ่ และ 7 ประการย่อย คือ

4.1 การเลือก

4.1.1 ให้โอกาสเลือกอย่างเสรี

4.1.2 มีทางเลือกหลาย ๆ อย่าง

4.1.3 ให้โอกาสคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ

4.2 การให้ค่า

4.2.1 ขอมรับมีความพอใจหลังการเลือก

4.2.2 เต็มใจที่จะยืนยันชั้นความคิด ตามที่ตนตัดสินใจและสามารถอธิบาย

เหตุผลให้ผู้อื่นฟังได้

4.3 การปฏิบัติ

4.3.1 ได้แสดงพฤติกรรมอะไรสักหนึ่งอย่างต่อทางเลือกที่ตนตัดสินใจ

4.3.2 กระทำ (ปฏิบัติ) ซ้ำจนเกิดเป็นนิสัย

5. ทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์ มั่นสมองของมนุษย์ส่วนหนึ่งมีความสามารถจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างดีเยี่ยม และสมองส่วนนี้จะค่อย ๆ เลื่อนหายไปตามวัยของเด็ก ภายใน

อายุ 13 ปีหลังจากนั้น การพัฒนาสมอง จะต้องเกิดการเรียนรู้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น มนุษย์จึงจำเป็นต้องได้รับการจัดประสบการณ์สิ่งแวดล้อม การถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมต่าง ๆ และได้เรียนรู้ในสถานการณ์ที่เหมาะสม จึงจะทำให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี

กระบวนการรับรู้เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกันระหว่างความคิด ความเข้าใจ ความรู้สึก ความจำ การลืม การเรียนรู้ และการตัดสินใจในการแสดงพฤติกรรม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของมนุษย์ มี 2 ประเภท คือ

5.1 อิทธิพลจากภายนอกร่างกาย ได้แก่ ความเข้มข้น และขนาดของสิ่งเร้า การทำซ้ำๆ การขัดกันของสิ่งเร้า การเคลื่อนไหว

5.2 อิทธิพลจากภายในร่างกาย ได้แก่ แรงจูงใจ ความคาดหวัง

6. ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยผู้เรียนที่มีโอกาสรับประสบการณ์แล้วได้รับการกระตุ้นให้สะท้อนสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับจากประสบการณ์แสดงออกมา เพื่อพัฒนาทักษะใหม่ๆ เจตคติใหม่ๆ หรือวิธีการคิดใหม่ๆ

7. แนวคิดการสร้างสรรคความรู้ ความรู้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยตนเอง สามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อยๆ โดยอาศัยกระบวนการพัฒนาโครงสร้างความรู้ภายในของบุคคลและการรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยสร้างความรู้สามารถปรับเปลี่ยนขยายออกไปได้ โดยอาศัยองค์ประกอบ 3 ประการคือ

7.1 ความรู้เดิม หรือโครงสร้างความรู้เดิมที่มีอยู่

7.2 ความรู้ใหม่ ได้แก่ ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้สึก ประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่บุคคลรับเข้าไป

7.3 กระบวนการทางสติปัญญา หรือทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำความเข้าใจ ความรู้ที่รับมาและใช้ในการเชื่อมโยงปรับความรู้เดิมและความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน

8. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม เป็นการจัดสถานการณ์ให้คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปได้มีปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีแนวคิดการกระทำแรงจูงใจร่วมกัน แบ่งหน้าที่ช่วยเหลือกัน และกัน ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การทำงานเป็นกลุ่ม จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงกว่าผลรวมของประสิทธิภาพการทำงานของแต่ละคน ทุกคนจะได้เรียนรู้การทำงาน ค้นพบตนเองและเพื่อนร่วมงาน ได้เรียนรู้กระบวนการทำงาน ได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน การสื่อสารความคิด และได้ฝึกฝนให้มีลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์

9. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนแบบร่วมมือ เป็นวิธีการเรียนที่มีการจัดกลุ่มการทำงานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มพูนแรงจูงใจทางการเรียน จัดนักเรียนเข้ากลุ่มอย่างมี

โครงสร้างที่ชัดเจน สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในการเรียนรู้ ได้รับการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ เพื่อช่วยเหลือและเพิ่มพูนการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่ม การปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มจะช่วย สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น เช่นการถามคำถามซึ่งกันและกัน การขยายความ การ อธิบายเพิ่มเติม

10. แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโอนความรู้ เป็นความสามารถของผู้เรียนที่นำความรู้ ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้ ซึ่งการถ่ายโอนการเรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยการ ฝึกฝนการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย หากผู้เรียนมีโอกาสได้ ฝึกฝนการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้มาก ๆ ความมั่นใจ และความชำนาญในการที่จะนำความรู้ ไปใช้จะเกิดขึ้นเป็นปกติ

การจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้รับการพัฒนามา เรื่อย ๆ จนปัจจุบันได้มีรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่ เหมาะสม ถูกต้อง ต่อการจัดกระบวนการเรียนการสอนหลายรูปแบบและมีรูปแบบที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. การจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แบบประสาน 5 แนวความคิดหลัก หรือ CIPPA Model มีรายละเอียดดังนี้

1.1 สร้างค้นพบความรู้ด้วยตนเอง (Construct)

1.2 มีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งความรู้หลากหลาย (Interaction)

1.3 มีกิจกรรมเคลื่อนไหวทางกายอย่างเหมาะสมกับวัยและความสนใจ (Physical Participation)

1.4 ได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ (Process Learning)

1.5 นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ (Application)

2. การปฏิรูปการเรียนรู้ 6 ประการ ประกอบด้วย

2.1 การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล

2.2 การรู้จักบูรณาการ

2.3 โครงการหรือโครงการ

2.4 การเรียนรู้ในกรอบเชื่อมโยงกับท้องถิ่น

2.5 การเรียนรู้โดยใช้กลุ่ม

2.6 การประเมินผลโดยใช้เพิ่มสะสมงาน

3.3 จุดมุ่งหมายของการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 1 – 3) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา และจุดมุ่งหมายของการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ดังนี้

1. มุ่งสร้างคนหรือผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตโดยตรงของการศึกษาให้มีคุณลักษณะที่มีศักยภาพและสามารถที่จะพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่ความสำเร็จได้ คุณลักษณะดังกล่าวประกอบด้วย

1.1 การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีคุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียนและรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

1.2 การมีความสนใจในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และคิดริเริ่มสร้างสรรค์

1.3 การมีความสามารถที่จะรับ ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และเหมาะสม

1.4 การมีความสามารถในการแก้ปัญหาและเผชิญหน้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ

1.5 การรู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ

1.6 ความตระหนักในการมีส่วนร่วมที่จะรักษาวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมการปกครองระบอบประชาธิปไตย และคุณธรรมตามหลักพุทธศาสนา

2. ใช้เป็นยุทธศาสตร์หลักในการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียน

3. เพื่อให้การดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม ให้เป็นคนดี คนเก่ง และเรียนรู้อย่างมีความสุข

4. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

วุดินันท์ อบอุ่น (2544 : 27 – 28 ; อ้างอิงมาจาก กิติมา ปรีดีศิลป. 2532 : 88 – 89) ได้กล่าวถึง การจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวคิดของปรัชญาการศึกษาแบบพิพัฒนิยม มีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. ให้การศึกษาทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาควบคู่กันไป

2. ส่งเสริมสิ่งที่เป็นความสนใจ ความถนัด และลักษณะพิเศษของผู้เรียน

3. เรียนในสิ่งที่มิใช่ประโยชน์ สัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตประจำวันและสังคมของผู้เรียนให้มากที่สุด

4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง และสังคม เพื่อจะได้ปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุขและรู้จักแก้ปัญหา

สรุปได้ว่าการจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. ใช้เป็นยุทธศาสตร์หลักในการปฏิบัติรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนและปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนของครู
2. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม ให้เป็นคนดี คนเก่ง และเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข
3. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ครอบคร้ว ชุมชนและสังคมได้อย่างมีคุณภาพ
4. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถร่วมทำงานเป็นหมู่คณะได้
5. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถรับ ถ่ายทอด พัฒนาเทคโนโลยีได้ และมีส่วนร่วมรักษาวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การปกครองระบอบประชาธิปไตย คุณธรรมตามหลักพุทธศาสนาได้

3.4 ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

อรรถัย มูลคำและคณะ (2542 : 22) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนของการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ ดังนี้

1. ขั้นนำ เป็นการสร้างและกระตุ้นความสนใจ หรือเตรียมความพร้อมในการเรียน
  2. ขั้นกิจกรรม เป็นการจัดกิจกรรมตามหลักการ เพื่อให้ผู้เรียนได้
    - 2.1 สร้างค้นพบความรู้ด้วยตนเอง (Construct)
    - 2.2 มีปฏิสัมพันธ์ ช่วยกันเรียนรู้ (Interaction)
    - 2.3 มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ (Participation)
    - 2.4 เรียนรู้กระบวนการ / ผลงานและความรู้ (Process / Product)
    - 2.5 นำความรู้ไปใช้ (Application)
3. ขั้นวิเคราะห์ เป็นการอภิปรายผลจากกิจกรรม
  - 3.1 วิเคราะห์ อภิปรายผลงานและข้อความรู้ที่สรุปได้จากกิจกรรม (Product)
  - 3.2 วิเคราะห์ อภิปราย กระบวนการเรียนรู้ (Process)

4. **ขั้นสรุปประเมินผล** เป็นการสรุป / ประเมินผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์
กรมวิชาการ (2544 : 16-21) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนการสอน
ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ดังนี้

1. **ขั้นนำ** และสำรวจความต้องการ เป็นการสำรวจความต้องการและความสนใจ
ของผู้เรียน โดยการซักถาม สังเกต สัมภาษณ์ พูดคุย หรือทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อสำรวจ
พื้นฐานความรู้เดิม มีการสร้างและกระตุ้นความสนใจ

2. **ขั้นเตรียมการ** ครูเตรียมเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เอื้อ
ต่อการเรียนรู้ และวางแผนการเรียนการสอน ในการวางแผนการเรียนการสอนนั้น ครูจะต้อง
เปิดโอกาส ให้ผู้เรียนได้ร่วมวางแผนการเรียนด้วย

3. **ขั้นดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้** ประกอบด้วย

3.1 **ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน**

3.2 **ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้**

3.3 **ขั้นวิเคราะห์ อภิปรายผลงาน องค์ความรู้ที่สรุปได้จากกิจกรรมการเรียนรู้**

4. **ขั้นประเมินผล** เป็นการประเมินที่มุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยการ
ประเมินเกี่ยวกับพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน จะต้องวัดผลประเมินผลให้คลุมทุกด้าน ทั้งด้าน
ความรู้ เจตคติ ทักษะ กระบวนการและผลงานเป็นการวัดผลตามสภาพจริง โดยเน้นการวัดจาก
การปฏิบัติ เพิ่มสะสมงานซึ่งในการประเมินผล สามารถประเมินระหว่างการเรียนการสอน
และประเมินสรุปรวม

5. **ขั้นสรุปและนำไปประยุกต์ใช้** เป็นการสรุปประเมินผลการเรียนรู้ตาม
วัตถุประสงค์ ซึ่งพิจารณาได้จาก การแสดงผลงาน การนำเสนอข้อค้นพบ การพัฒนาปรับปรุง
ตนเองของผู้เรียน และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และการ
ดำรงชีวิตประจำวัน

สรุปได้ว่า ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีขั้นตอนที่
สำคัญดังนี้

1. **ขั้นนำ**และสำรวจความต้องการ เป็นสร้างและกระตุ้นความสนใจ เพื่อเตรียม
ความพร้อมของผู้เรียนในการเรียน

2. **ขั้นเตรียมการ** เป็นการเตรียมความพร้อมของครูในทุก ๆ ด้าน ทั้งเนื้อหาและ
วิธีการตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

3. **ขั้นดำเนินการ** เป็นขั้นที่ครูทำการสอน โดยทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูได้เตรียมไว้ตามวิธีการของการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. **ขั้นประเมินผล** เป็นการประเมินผลตามสภาพจริง โดยเน้นการวัดผลจากการปฏิบัติ และเพิ่มสะสมผลงานของนักเรียน
5. **ขั้นสรุปและนำไปประยุกต์ใช้** เป็นการสรุปผลการเรียนรู้ของนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริง

3.5 ปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 21 – 22) ได้กล่าวถึง ปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีดังนี้

1. การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี ถ้าผู้เรียนมีโอกาส คิด ทำ สร้างสรรค์ โดยที่ครูช่วยจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อ และสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน
2. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม ความพร้อมของร่างกาย และจิตใจ และสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง
3. สาระการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับวัย ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนและความคาดหวังของสังคม ทั้งนี้ผลการเรียนรู้จากสาระและกระบวนการจะต้องทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดี และมีความสุขในการเรียน
4. แหล่งเรียนรู้มีหลากหลายและเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ตามความถนัด ความสนใจ
5. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครู และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ห่วงใยมีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้คือ แลกเปลี่ยนความรู้ ถักทอความคิดพิชิตปัญหาร่วมกัน
6. ศิษย์มีความศรัทธาต่อครูผู้สอน สาระที่เรียนรวมทั้งกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนใฝ่รู้ มีใจรักที่จะเรียนรู้ทั้งนี้ ครูต้องมีความเชื่อว่า ศิษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน
7. สาระและกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียน จนผู้เรียนสามารถนำผลจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง
8. กระบวนการเรียนรู้มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น ชุมชน

ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และร่วมมือกันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้สูงสุด

3.6 บทบาทของครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ทิตนา แคมมณี (2542 : 24 – 25) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่า

1. การเตรียมการสอน

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนให้เข้าใจ

1.2 ศึกษาแหล่งความรู้ที่หลากหลาย

1.3 วางแผนการสอน

1.3.1 กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน

1.3.2 วิเคราะห์เนื้อหาและความคิดรวบยอดและกำหนดรายละเอียดให้

ชัดเจน

1.3.3 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักชีปโป

หรืออื่น ๆ

1.3.4 กำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้

1.4 จัดเตรียม

1.4.1 สื่อ วัสดุการเรียนการสอนให้เพียงพอสำหรับผู้เรียน

1.4.2 เอกสาร หนังสือ หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน

1.4.3 ติดต่อแหล่งความรู้ต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล สถานที่ หรือสื่อ

ทัศนวัสดุต่าง ๆ และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

1.4.4 เครื่องมือการประเมินผลการเรียนรู้

1.4.5 ห้องเรียน หรือสถานที่เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น อาจ

จำเป็นต้องจัดโต๊ะ เก้าอี้ในลักษณะใหม่

2. การสอน

2.1 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี

2.2 กระตุ้นผู้เรียนให้สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

2.3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่ได้เตรียมไว้ โดยอาจมี

การปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์ที่เป็นจริง

2.3.1 ดูแลให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

- 2.3.2 อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้
- 2.3.3 กระตุ้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่
- 2.3.4 สังเกตและบันทึกพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
รวมทั้งเหตุการณ์ที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นขณะทำกิจกรรม
- 2.3.5 ให้คำแนะนำและข้อมูลต่าง ๆ แก่ผู้เรียนตามความจำเป็น
- 2.3.6 บันทึกปัญหาและข้อขัดข้องต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการ
ปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้น
- 2.3.7 ให้การเสริมแรงผู้เรียนตามความเหมาะสม
- 2.3.8 ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานการเรียนรู้ของผู้เรียนและอาจให้
ข้อมูลเนื้อหา ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม
- 2.3.9 ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมและกระบวนการ
เรียนรู้ของผู้เรียน และให้ข้อเสนอแนะตามความเหมาะสม

3. การประเมินผล

- 3.1 เก็บรวบรวมผลงาน และประเมินผลงานของผู้เรียน
- 3.2 ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ใน

แผนการสอน

ธนุ ฤทธิกุล (2542 : 43 – 44) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดกระบวนการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่า เมื่อแนวโน้มของการเรียนการสอนเปลี่ยนไป บทบาท ของผู้เรียนสำคัญและเด่นชัดมากขึ้น บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอน จะต้อง ปรับเปลี่ยนจากเดิม จากบทบาทเป็นผู้บอกความรู้ทั้งหมดแก่ผู้เรียน มาเป็นบทบาทในการ สนับสนุนเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้มากที่สุด ซึ่งบทบาทของครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีดังนี้

1. สอนผู้เรียน โดยวิธีบูรณาการเนื้อหา
2. แสดงบทบาทในฐานะผู้นำประสบการณ์ทางการศึกษา
3. กระตือรือร้นในบทบาทความรู้สึของผู้เรียน
4. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนของหลักสูตร
5. ใช้เทคนิคการค้นพบด้วยตนเองของผู้เรียนเป็นกิจกรรมหลัก
6. มีการเสริมแรง หรือให้รางวัลมากกว่าการลงโทษมีการใช้แรงจูงใจภายใน

7. ไม่เคร่งครัดกับมาตรฐานทางวิชาการมากเกินไป
8. มีการทดสอบน้อย
9. มุ่งเน้นการทำงานเป็นกลุ่มแบบร่วมมือ
10. สอน โดยไม่ยึดติดกับห้องเรียน
11. มุ่งสร้างประสบการณ์ใหม่ให้ผู้เรียน
12. มุ่งเน้นความรู้ทางวิชาการ และทักษะด้านจิตพิสัยเท่าเทียมกัน
13. มุ่งเน้นการประเมินกระบวนการเป็นสำคัญ

วัฒนาพร ระบุว่า (2542 : 12 – 14) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่า

1. บทบาทด้านการเตรียมการ ประกอบด้วย

1.1 การเตรียมตนเอง ครูจะต้องเตรียมตนเองให้พร้อมสำหรับบทบาทของครูเป็นแหล่งเรียนรู้ (resource person) ซึ่งจะต้องให้คำอธิบายคำแนะนำ คำปรึกษาให้ข้อมูลความรู้ที่ชัดเจนแก่ผู้เรียน รวมทั้งแหล่งความรู้ที่จะแนะนำให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลได้

1.2 การเตรียมแหล่งข้อมูล ครูจะต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียนทั้งในรูปแบบของสื่อการเรียน ใบความรู้ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบกิจกรรมในห้องเรียน

1.3 การเตรียมกิจกรรมการเรียน ครูจะต้องวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด ครูจะต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ได้สาระสำคัญ และเนื้อหาข้อความรู้ที่จะนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ตามกำหนด

1.4 การเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ครูจะต้องพิจารณาและกำหนดว่าจะใช้สื่อวัสดุ อุปกรณ์ใด เพื่อให้กิจกรรมการเรียนดังกล่าวบรรลุผล

1.5 การเตรียมการวัดและประเมินผล เป็นการเตรียมวัดผลประเมินผล การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น โดยการวัดให้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้และวัดให้ครอบคลุมทั้งในส่วนของกระบวนการ (Process) และผลงาน (Product) ที่เกิดขึ้นทั้งด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) จิตพิสัย (Affective) และทักษะ (Skill)

2. บทบาทด้านการดำเนินการ เป็นบทบาทขณะผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนประกอบด้วย

2.1 การเป็นผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษา (Helper and Advisor) คอยให้คำตอบเมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือ เช่น ให้ข้อมูลหรือความรู้ในเวลา que ผู้เรียนต้องการ

2.2 การเป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง (Supporter and Encourager) ช่วยสนับสนุน หรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรม

2.3 การเป็นผู้ร่วมทำกิจกรรม (Active Participant) โดยเข้าร่วมทำกิจกรรมในกลุ่มผู้เรียนพร้อมทั้งให้ความคิด และความเห็นหรือช่วยเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เรียนขณะทำกิจกรรม

2.4 การเป็นผู้ติดตามตรวจสอบ (Monitor) ตรวจสอบผลการทำงานตามกิจกรรมผู้เรียน เพื่อให้ถูกต้องชัดเจน และสมบูรณ์ก่อนให้ผู้เรียนสรุปเป็นข้อความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้

2.5 การเป็นผู้สร้างเสริมบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร สนับสนุน เสริมแรง กระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าร่วมทำงานเป็นกลุ่ม ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อภิปรายโต้แย้ง แสดงความเห็นด้วย ท่วงทีนุ่มนวลให้เกิดริและเป็นมิตร โดยมีจุดหมายเพื่อให้เป้าหมายของกลุ่มบรรลุความสำเร็จ

3. บทบาทด้านการประเมินผล เป็นการตรวจสอบว่าสามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ครูจะต้องเตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อม การวัดผลควรให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยเน้นการวัดผลจากสภาพจริง (Authentic measurement) จากการศึกษาปฏิบัติ (Performance) และจากแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) โดยผู้เรียนและสมาชิกของแต่ละกลุ่มควรมีบทบาทร่วมวัดและประเมินตนเองและกลุ่มด้วย

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2542 : 18) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่า ครูเป็นผู้มีบทบาทโดยตรงครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บทบาทสำคัญของครูจึงประกอบด้วย

1. วางแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาที่รับผิดชอบ และจัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนจากผู้บอกความรู้เป็นผู้จัดการเรียนรู้ แนะนำช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้
3. ช่วยพัฒนาผู้เรียนเติมเต็มความรู้ของผู้เรียนให้สมบูรณ์
4. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข ให้ความรัก ความมั่นคง อิศราภาพ การยอมรับให้ข้อมูลป้อนกลับ

5. จัดทรัพยากรการเรียนรู้และสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้
6. รู้จักและเข้าใจผู้เรียน
7. มีความรู้ลึกซึ้งในสิ่งที่สอน
8. มียุทธศาสตร์การสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
9. รักการสอน
10. ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้
11. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้
12. พัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมืออาชีพ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น

สำคัญ

13. ปฏิบัติตนเป็นต้นแบบที่มีทั้งด้านความประพฤติและการเรียนรู้

วิภากรณ์ ภูวัฒน์กุล (2543 : 46) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ 8 ประการดังนี้

1. สามารถเลือกใช้ทฤษฎีต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม เช่น ทฤษฎีความพร้อม ทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ ทฤษฎีการพัฒนาจิตวิทยาเชิงสังคม และทฤษฎีการเจริญเติบโตทางปัญญา

- 1.1 ทฤษฎีความพร้อม (Theory of Maturation) ครูต้องสังเกตความพร้อมของผู้เรียนรายบุคคล และปรับหลักสูตรสำหรับแต่ละบุคคล และขอความช่วยเหลือจากผู้ปกครองในรูปแบบครูช่วยสอน สำหรับนักเรียนที่ไม่พร้อม และมอบหมายงานอื่น ๆ เพิ่มเติม

- 1.2 ทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ (Theory of Behaviorism) ครูต้องจัดการสอนที่ช่วยผู้เรียนพัฒนาทักษะการฟังวันละ 2 – 3 ครั้ง อย่างน้อยครั้งละ 20 นาที เกี่ยวกับคำแนะนำเรื่องพฤติกรรมและให้รางวัล โดยการหยุดพักครั้งละ 5 นาที

- 1.3 ทฤษฎีการพัฒนาจิตวิทยาเชิงสังคม (Theory of Psychodynamics and psychosocial dimensions) การจัดห้องเรียน โดยให้ผู้เรียนหญิง – ชาย ปั่นกันเป็นกลุ่มและให้โอกาสนักเรียนได้เล่นกลางแจ้ง โดยปราศจากการควบคุม เพื่อเป็นการลดความตึงเครียดทางอารมณ์

- 1.4 ทฤษฎีการเจริญเติบโตทางปัญญา (Theory of cognitive growth) ครูควรจัดการเรียนการสอน จัดกิจกรรมเน้นกลุ่ม หรือเป็นรายบุคคลสัปดาห์ละครั้ง เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสและมีเวลาในการค้นคว้าและค้นหาตนเอง นอกจากนั้นครูควรมอบหมายให้ผู้เรียนเขียนบทความสรุป เกี่ยวกับวิชาที่เรียนหรือตามความสนใจ ซึ่งเป็นการฝึกให้ผู้เรียนเป็นผู้คิด

2. รู้วิธีการเรียนว่า ผู้เรียนควรจะเรียนอย่างไร

3. เตรียมการสอนด้วยเทคนิค วิธีสอนและกิจกรรมที่เหมาะสม
4. เข้าถึงจิตใจ และเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน
5. มีการสื่อสารเป้าหมาย การเรียนรู้กับผู้เรียนและผู้ปกครอง ได้อย่างดี
6. ให้ความสำคัญและความเข้าใจอย่างถ่องแท้ต่อการประเมินผลการเรียน
7. ให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายและวิธีการวัดผลประเมินผลและมีข้อมูลเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประเมิน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
8. สามารถประสานงานและรู้จักการจัดผู้เรียนเข้ากลุ่มตามความสนใจอย่างมีประสิทธิภาพ

สุมาลิน วงศ์มณี (2543 : 30) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่า

1. เป็นผู้วางแผนจัดกิจกรรมในเวลาเรียน
2. กระตุ้น ชักจูง ให้ผู้เรียนสนใจ ต้องการศึกษารเรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
3. ขณะปฏิบัติหน้าที่การสอนในคาบเรียน ครูต้องอยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียน เป็นที่ปรึกษาให้แก่ผู้เรียน ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นขณะทำการศึกษา ทดลองขณะเดียวกันก็ควรพยายามทำให้ภาระงานของผู้เรียนจบสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยไม่ต้องไปทำต่อนอกเวลาเรียน สำหรับผู้เรียนที่สนใจ หรือต้องการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษก็สามารถติดตามศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

กาญจนา ไชยพันธุ์ (2544 : 8) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่า

1. การเตรียมครู คือ ครูต้องมีความรู้ในเนื้อหาที่ผู้เรียนจะเรียนรวมถึงแหล่งความรู้ที่จะแนะนำแก่ผู้เรียน ครูต้องศึกษาค้นคว้าข้อมูลเป็นอย่างดี
2. การเตรียมสื่อ อุปกรณ์ กิจกรรมให้เหมาะกับเนื้อหา สื่อต้องมีหลากหลาย
3. การเตรียมกิจกรรม ครูต้องจัดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
4. การเตรียมการประเมินผล เป็นการประเมินการเรียนการสอนให้ตรงจุดประสงค์การเรียนรู้ประเมินให้ครอบคลุมความรู้ (Cognitive) จิตพิสัย (Affective) และการปฏิบัติ (Psychomotor)

สรุปได้ว่า ครูเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุด ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะครูคือ ผู้ดำเนินการและรับผิดชอบการจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยตรง บทบาทหน้าที่ของครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีดังนี้

1. การเตรียมสอน

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์เรื่องที่จะสอน พิจารณาแหล่งความรู้ที่เชื่อถือได้และหลากหลาย

1.2 วางแผนการสอน จัดทำแผนการสอนอย่างละเอียด

1.3 จัดเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เอกสาร ที่กำหนดไว้ในแผนการสอน ตลอดจนห้องเรียนหรือสถานที่ที่จะจัดการเรียนการสอนให้พร้อม

2. การสอน

2.1 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี กระตุ้นให้ผู้เรียนให้เข้าร่วมกิจกรรม

2.2 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการสอนที่เตรียมไว้

2.3 อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.4 สังเกตและบันทึกพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ตลอดจนบันทึกข้อปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินการหรือใช้ในการพัฒนาต่อไป

2.5 ให้คำแนะนำและข้อมูลต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้น ตลอดจนให้ข้อมูลเนื้อหาความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม

3. การประเมินผล

3.1 เก็บรวบรวมผลงานและประเมินผลงานของนักเรียน

3.2 ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน

นอกจากครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือ ความช่วยเหลือสนับสนุน ส่งเสริมจากผู้ที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ ที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จที่แท้จริงได้ อันประกอบด้วย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาและโรงเรียน

2. นักเรียน

3. บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง

4. หลักสูตร การวัดผลและประเมินผล

เมื่อทุกฝ่ายมีการร่วมมือ ประสานงานในการวางแผนและปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันแล้ว การจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญก็จะดำเนิน ไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสบผลสำเร็จสูงสุดดังที่ทุกฝ่ายต้องการ

3.7 ตัวบ่งชี้การจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในการเรียนการสอนข้อสงสัยที่มักเกิดขึ้นเสมอๆ ก็คือลักษณะอย่างไรจึงเรียกได้ว่าเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างแท้จริง เรื่องนี้ ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน (พ.คร.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เสนอคำตอบ โดยพัฒนาตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้น ได้ตัวบ่งชี้การเรียนของนักเรียน 9 ข้อและตัวบ่งชี้การสอนของครู 10 ข้อ เป็นตัวกำหนดว่าเมื่อใดก็ตามที่มีตัวบ่งชี้เหล่านี้เกิดขึ้นเมื่อนั้นได้เกิดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแล้ว ซึ่งมีสาระสำคัญที่น่าสนใจดังต่อไปนี้คือ (อรทัย มูลคำ, 2542 : 23 – 29 ; อ้างอิงมาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2541 : 3-10)

1. ตัวบ่งชี้การเรียนของนักเรียน

- 1.1 นักเรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 1.2 นักเรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
- 1.3 นักเรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม
- 1.4 นักเรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล
- 1.5 นักเรียนได้รับการเสริมแรงให้ ค้นหาคำตอบแก้ปัญหา ทั้งด้วยตนเองและร่วมด้วยช่วยกัน
- 1.6 นักเรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
- 1.7 นักเรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข
- 1.8 นักเรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน
- 1.9 นักเรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเอง และยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

2. ตัวบ่งชี้การสอนของครู

- 2.1 ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ

2.2 ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลุกเร้า จูงใจ และเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

2.3 ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง

2.4 ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์

2.5 ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง

2.6 ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของนักเรียน

2.7 ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิดการแก้ปัญหาและการค้นพบความรู้

2.8 ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง

2.9 ครูฝึกฝนกิจกรรมรายสัปดาห์และวินัยตามวัฒนธรรมไทย

2.10 ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

3.8 ยุทธศาสตร์การจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สมศักดิ์ ภูวิภาดาพรรณ (2544 : 3 – 87) ได้เสนอยุทธศาสตร์ การจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

1. การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นวิธีการเรียนที่มีการจัดกลุ่มการทำงาน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และเพิ่มพูนแรงจูงใจทางการเรียนของสมาชิกในกลุ่มทุกคน การเรียนแบบร่วมมือยังเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ผู้เรียนร่วมมือ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเรียนรู้ โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็กๆ ประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน ทำงานร่วมกัน เพื่อเป้าหมายกลุ่มสมาชิก มีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม

วิธีการเรียนแบบร่วมมือที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ได้แก่

1.1 การแข่งขันเป็นทีม (Team – Games – Tournaments : TGT) ซึ่งมีองค์ประกอบและขั้นตอน ดังนี้

1.1.1 การสอนในชั้น โดยครูทบทวนบทเรียนให้โอกาสซักถามข้อสงสัย

1.1.2 ทีม โดยจัดกลุ่มคละกัน กลุ่มละ 3 – 4 คน

1.1.3 เกม แต่ละกลุ่มศึกษาหัวข้อจากแบบฝึกหัดด้วยกระบวนการของการเรียนรู้ร่วมกันก่อนเริ่มการแข่งขัน

1.1.4 การแข่งขัน เป็นการแข่งขันตอบปัญหาที่มีการจัดบันทึกคะแนน

1.1.5 จดหมาย เป็นการประกาศชมเชย และให้รางวัลแก่ผู้เรียนกลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุด

1.2 การประสบความสำเร็จเป็นทีม (Student Teams Achievement Divisions : STAD) การเรียนแบบ STAD ไม่มีการเล่นเกมการแข่งขัน แต่ใช้การทดสอบสั้น ๆ เน้นการให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันในทีม

1.2.1 วิธีการ – การสอนในชั้น การแบ่งทีม การฝึกฝนของทีม บันทึกคะแนนต่างๆ และจดหมายข่าวที่ใช้กับ TGT นำมาใช้กับ STAD ได้ทั้งหมด ไม่มีการแข่งขันแต่ใช้แบบทดสอบแทน คือนักเรียนทุกคนต้องทำแบบทดสอบเกี่ยวกับเนื้อหาที่สอนและจะมีคะแนนพิเศษให้ผู้เรียนที่ทำได้ดี เพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมากในการทดสอบแต่ละครั้ง

1.2.2 แบบทดสอบ เป็นการตั้งปัญหาย่อยๆ เช่นเดียวกับปัญหาที่ใช้ในการเล่นเกมของ TGT คะแนนที่ได้จากการสอบของสมาชิกแต่ละคน เอามาบวกเป็นคะแนนทีม โดยวิธีคิดเช่นเดียวกับคะแนนของการแข่งขันใน TGT

1.2.3 คะแนนพิเศษ การให้คะแนนพิเศษแก่ผู้เรียนที่สามารถตอบคำถามได้ดีมากขึ้น จะช่วยให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนช่วยให้ทีมชนะได้ โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนที่มีความสามารถระดับเดียวกันได้แข่งขันกัน

1.3 วิธีการติดต่อภาพ (Jigsaw) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้ถึงความรับผิดชอบที่ตนมีต่อกลุ่ม โดยการแต่งตั้งให้ผู้เรียนแต่ละคนมีผู้เชี่ยวชาญ ในแต่ละสาขาที่มอบหมายและผู้เชี่ยวชาญ ต้องมาสอนเพื่อนคนอื่น ๆ ในทีมในเรื่องที่ตนรู้ และทุกคนในทีมต้องตอบข้อสอบที่กลุ่มเนื้อหาทุกหัวข้อ คะแนนที่ผู้เรียนได้จะมารวมกันเป็นคะแนนของทีม และอาจมีคะแนนพิเศษให้ผู้เรียนที่ทำคะแนนได้ดีเกินคาด หัวใจสำคัญของ Jigsaw คือ การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ผู้เรียนทุกคนต้องพึ่งพาความรู้จากผู้เรียนคนอื่น ๆ เพื่อจะได้ทำข้อสอบได้ดี

2. การเรียนแบบประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์หรือการเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยผู้เรียนได้มีโอกาสรับประสบการณ์แล้วได้รับการกระตุ้นให้สะท้อนสิ่งต่างๆ (Reflection) ที่ได้จากประสบการณ์ออกมาเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ๆ เจตคติใหม่ๆ หรือการคิดใหม่ๆ โดยมีขั้นตอนในการเรียนดังนี้

2.1 ขั้นประสบการณ์ (Experiencing) เป็นขั้นทำกิจกรรมตามสภาพจริง เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูลราคาสินค้าในตลาด

2.2 ขั้นนำเสนอ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Publishing) เป็นขั้นของการพูด – การเขียน เช่น นำข้อมูลที่ได้จากขั้นประสบการณ์มานำเสนอ

2.3 ขั้นอภิปรายผล (Discussing) เป็นขั้นอภิปรายซักถามเพื่อความเข้าใจที่แจ่มชัด และเพื่อให้ได้แนวคิดต่อการประยุกต์ใช้

2.4 ขั้นสรุปพาดพิง (Generalizing) เป็นการสร้างผลการเรียนจากทั้ง 3 ขั้น โดยสรุปพาดพิงสู่หลักการหรือมุมมองที่กว้างขึ้นอาจร่วมกันสรุปหรือ คนสรุปก็ได้

2.5 ขั้นประยุกต์การใช้ (Applying) เป็นขั้นนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจทำในรูปของโครงการก็ได้

3. การเรียนแบบอภิปัญญา (Meta – cognitive Strategy) เป็นกระบวนการทางปัญญาในการคิดเชิงสรุปเพื่อหาเหตุผล แก้ปัญหา วิเคราะห์หรือนำไปใช้ โดยที่

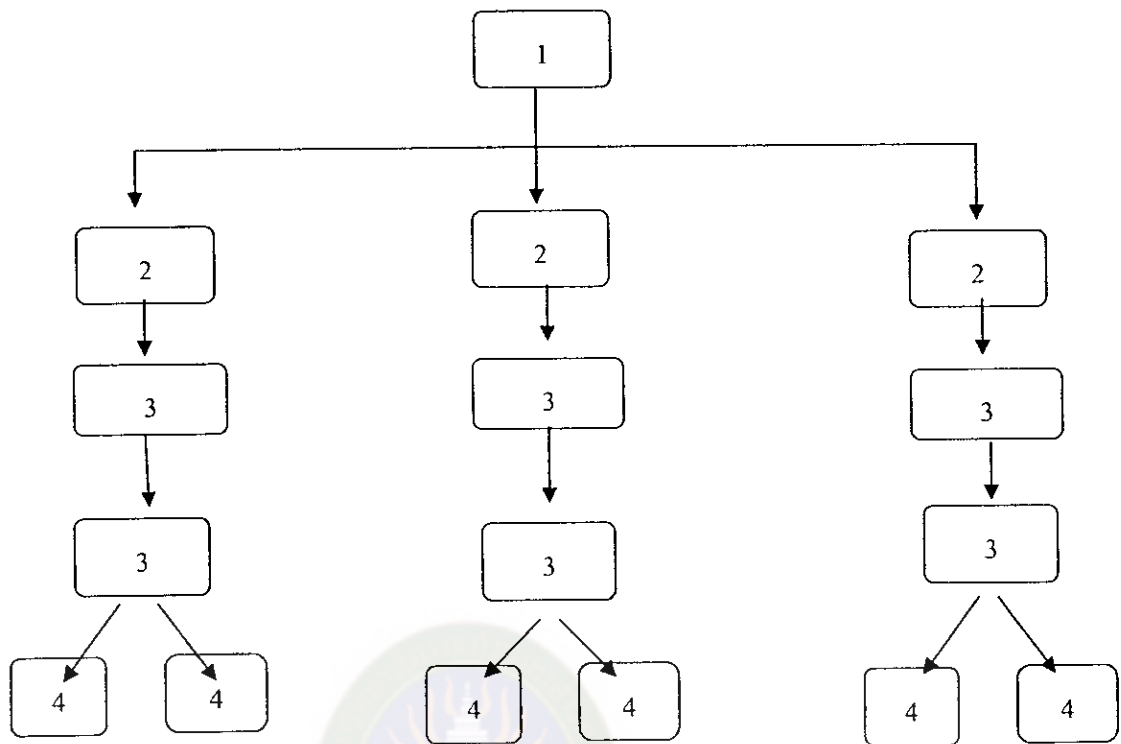
3.1 ผู้เรียนรู้ตัวว่าตนคิดอะไร คิดอย่างไร

3.2 ผู้เรียนสามารถตรวจสอบความเข้าใจของตนเองได้

3.3 ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนกลวิธีการคิดให้เหมาะสมได้ ซึ่งวิธีการทางอภิปัญญาที่นิยมใช้คือ ผังความสัมพันธ์ทางความหมาย ซึ่งเป็นการแสดงข้อมูลโดยอาศัยกราฟฟิค ในการจัดหมวดหมู่ ได้จำแนกรูปแบบผังความสัมพันธ์ทางความหมายออกเป็น 4 รูปแบบคือ (วิภากรณ์ และคณะ. 2544 : 43 – 47)

3.3.1 ผังความสัมพันธ์ทางความหมายแบบบรรยายลำดับเหตุการณ์ (Narrative Sequential Organization or Sequential Episodic Map) ได้แสดงเรื่องเล่าที่จัดองค์ประกอบตามลำดับ โดยมีลูกศรเป็นเครื่องแสดงลำดับและเชื่อมโยงรายละเอียดสนับสนุนในแต่ละกรอบ

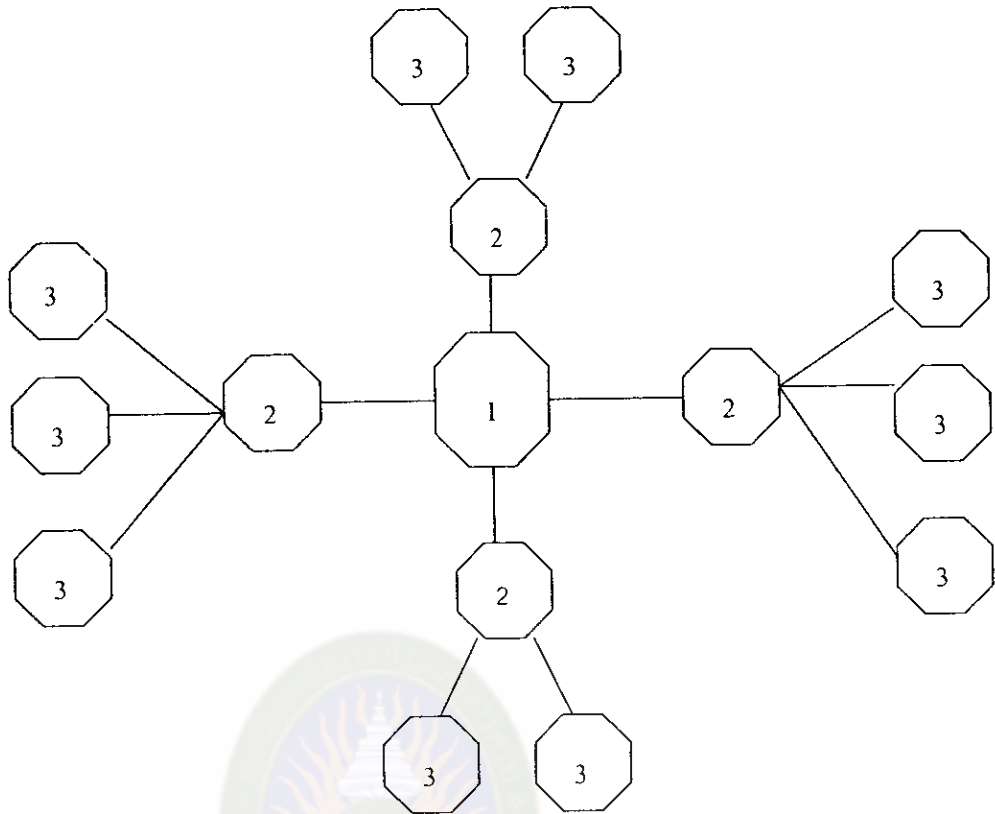
แผนภูมิที่ 3 แสดงผังความสัมพันธ์ทางความหมายแบบบรรยายลำดับเหตุการณ์

หมายเหตุ : 1 = ชื่อเรื่องหรือใจความหลัก

2 = เหตุการณ์รอง

3 = รายละเอียดสนับสนุน

3.3.2 ผังความสัมพันธ์ทางความหมายแบบพรรณนา (Thematic or Descriptive Map) ใช้แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับบุคคล สถานที่ หรือสิ่งของ โดยมีใจความสำคัญอยู่ตรงกลาง โยงความสัมพันธ์จากใจความสำคัญไปยังหัวข้อสำคัญต่าง ๆ ด้วยเส้นตรง และโยงความสัมพันธ์ของรายละเอียดปลีกย่อยเข้ากับหัวข้อสำคัญ

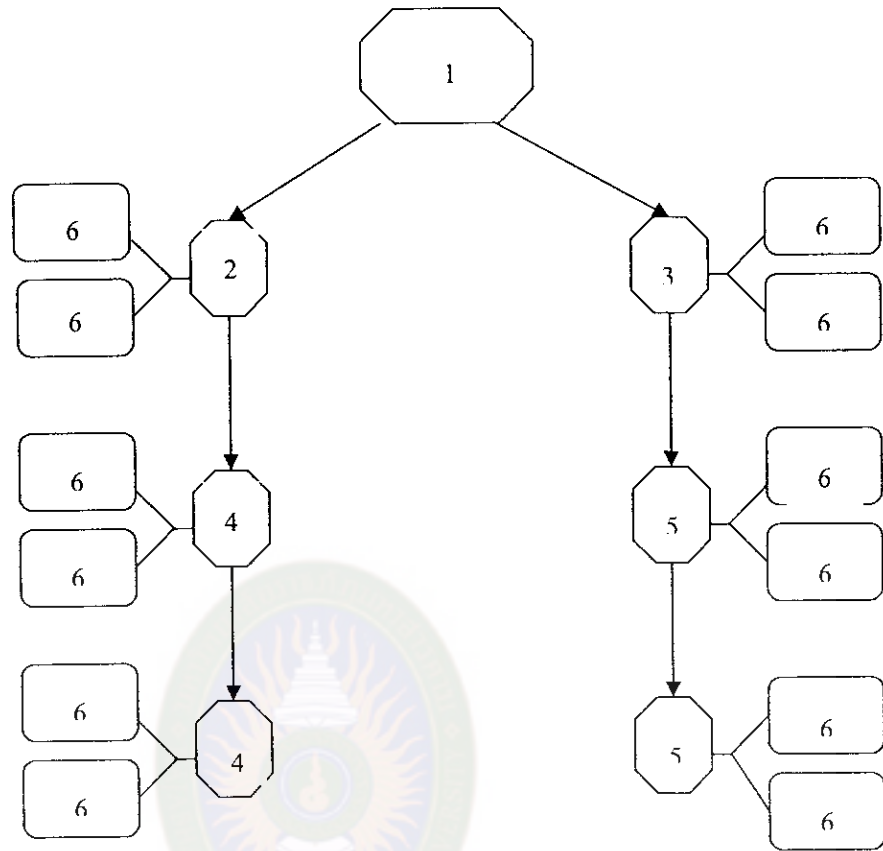
แผนภูมิที่ 4 แสดงผังความสัมพันธ์ทางความหมายแบบพรรณนา

หมายเหตุ : 1 = ใจความหลัก

2 = หัวข้อสำคัญ

3 = รายละเอียดปลีกย่อย

3.3.3 ผังความสัมพันธ์ทางความหมายแบบเปรียบเทียบความแตกต่างและความเหมือน (Comparative and Contrastive Map) กรอบบนสุดเป็นหัวข้อเรื่องที่จะเปรียบเทียบเรื่องหมายดูสรุปตรงโยงลงไปยังกรอบด้านซ้ายมือ ใช้แสดงความเหมือน (Sameness) ดูสรุปตรงเชื่อมโยงกรอบด้านขวามือ แสดงความแตกต่างและมีรายละเอียดปลีกย่อย ๆ ทั้งสองฝ่ายอยู่ในกรอบด้านข้าง

แผนภูมิที่ 5 แสดงผังความสัมพันธ์ทางความหมายแบบเปรียบเทียบความแตกต่างและความเหมือน

หมายเหตุ : 1 = หัวข้อเรื่องที่จะเปรียบเทียบ

2 = ความเหมือน

3 = ความแตกต่าง

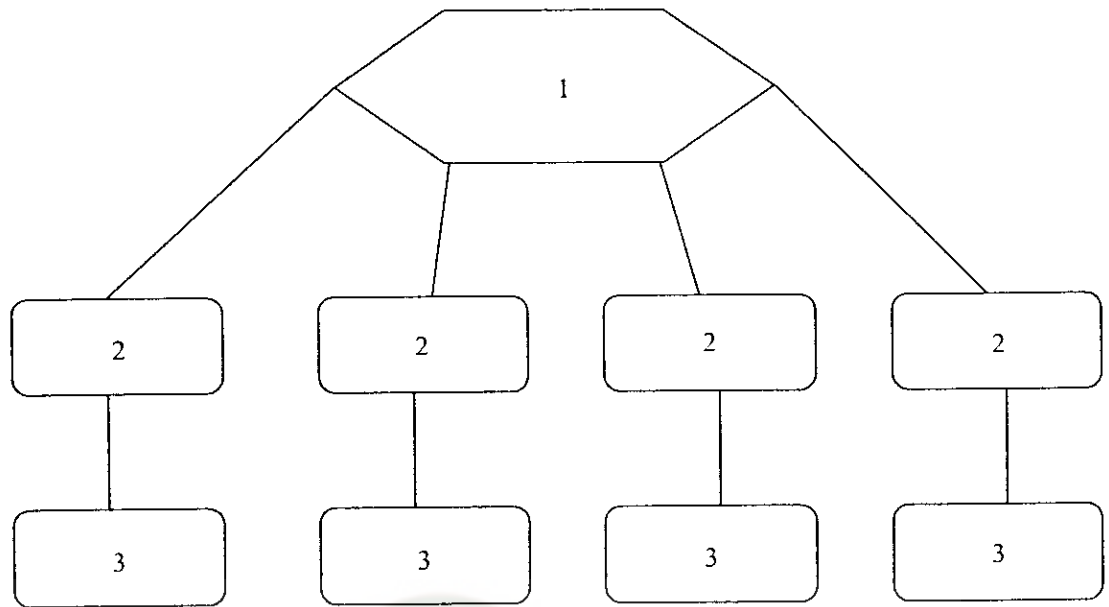
4 = ลักษณะที่เหมือนกัน

5 = ลักษณะที่แตกต่าง

6 = รายละเอียดสนับสนุน

3.3.4 ผังความสัมพันธ์ทางความหมายแบบจำแนกประเภท (Classification

Map) ผังรูปนี้เหมาะกับข้อเขียนแบบพรรณนาโวหาร (Expository Discourse) จะแสดงความสัมพันธ์หัวเรื่อง ตัวอย่าง คุณสมบัติ / คุณลักษณะ โดยหัวเรื่องที่กำลังจะอยู่บนสุด ตัวอย่างและคุณสมบัตินี้หรือ รายละเอียดสนับสนุนจะ โยงลงมาข้างล่างในหัวเรื่องนั้น ๆ

แผนภูมิที่ 6 แสดงผังความสัมพันธ์ทางความหมายแบบจำแนกประเภท

หมายเหตุ :
 1 = หัวเรื่อง
 2 = ตัวอย่าง ลักษณะ คุณสมบัติ
 3 = รายละเอียดที่สนับสนุน

4. การเรียนแบบความคิดสร้างสรรค์ เป็นการเรียนการสอนในรูปแบบที่ให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ในแง่มุมต่าง ๆ อย่างอิสระเฉพาะตัว และไม่ซ้ำแบบใคร ครูอาจารย์สามารถอธิบายความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนจาก (วิภากรณ์ และคณะ. 2544 : 47 - 48)

- 4.1 ผลงาน (Product)
- 4.2 กระบวนการ (Process)
- 4.3 ทักษะ (Skill)
- 4.4 บุคลิกภาพ (Personality Traits)
- 4.5 เงื่อนไขสิ่งแวดล้อม (Environmental conditions)

5. การเรียนแบบทำโครงการ (Project work) หมายถึงวิธีการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลุ่มลึกด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการเรียนรู้จากการคิดวางแผนงานไว้ล่วงหน้า ใช้แหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย นำผลการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ การเรียนรู้แบบทำโครงการสามารถกระทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ

5.1 โครงการงานตามสาระการเรียนรู้เป็นโครงการที่ผู้เรียนนำความรู้ทักษะที่ได้เรียนในสาระการเรียนรู้ มาจัดทำโครงการ

5.2 โครงการงานตามความสนใจ เป็นโครงการที่ผู้เรียนเลือกทำตามความสนใจของตนเอง

โครงการงานสามารถจำแนกตามลักษณะการจัดทำได้ 4 ประเภท

- 1) โครงการงานประเภทสำรวจ
- 2) โครงการงานประเภทการทดลอง
- 3) โครงการงานประเภทสิ่งประดิษฐ์
- 4) โครงการงานประเภทพัฒนาผลงาน

ขั้นตอนการทำโครงการงาน มีขั้นตอนดังนี้

1) การเลือกโครงการงาน เป็นขั้นที่ครูจัดสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ชั่วครู่ให้สงสัย อยากค้นหาคำตอบนำข้อสงสัยมากำหนดเป็นหัวข้อโครงการงานในที่สุด

2) การวางแผนโครงการงานเป็นขั้นที่ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดกิจกรรม ระยะเวลาดำเนินการ การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ เตรียมและฝึกทักษะที่จำเป็นในการทำโครงการงาน

3) การปฏิบัติเป็นขั้นที่ผู้เรียนดำเนินการตามแผน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ช่วยแก้ปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ให้

4) การประเมินผลเป็นการรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานโครงการงานเพื่อสรุปงานการปฏิบัติว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร ผู้เรียนได้รับประโยชน์อะไรจากการทำโครงการงานบ้าง

5) การเสนอผลโครงการงาน เป็นการนำเสนอผลการดำเนินโครงการงานในรูปแบบต่างๆ ตามลักษณะของงาน ซึ่งอาจจะมีการนำเสนอในชั้นเรียนหรือภายในโรงเรียนหรือภายนอกโรงเรียน รูปแบบของการนำเสนอ สามารถนำเสนอได้หลายรูปแบบ เช่น การรายงานด้วยเอกสาร นำเสนอในการประชุม การจัดนิทรรศการ

6) การเรียนแบบบูรณาการ การบูรณาการ หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียน โดยมีการเชื่อมโยง และผสมผสานกระบวนการสอน การสร้างคุณธรรมให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนให้นำความรู้ และประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

รูปแบบการบูรณาการ (Models of Integration) มี 2 ประเภท คือ บูรณาการภายในวิชา กับ บูรณาการระหว่างวิชา ซึ่งการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการระหว่างวิชา มี 4 รูปแบบคือ

1) การสอนบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion) เป็นการสอนที่ครูผู้สอนในวิชาหนึ่งสอดแทรกเนื้อหาวิชาอื่นเข้าไปในการสอนของตน เป็นการวางแผนการสอนและสอน โดยครูคนเดียว

2) การสอนบูรณาการแบบคู่ขนาน (Parallel Instruction) เป็นการสอนที่ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่สอนต่างวิชากันมาวางแผนร่วมกัน โดยมุ่งสอนหัวข้อเรื่องความคิดรวบยอด และปัญหาเดียวกัน ในวิชาของแต่ละคนงานที่มอบหมาย ผู้เรียนจะแตกต่างกันไปตามลักษณะวิชา แต่อยู่ภายใต้หัวข้อเรื่อง ความคิดรวบยอด หรือปัญหาเดียวกัน

3) การสอนบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary Instruction) เป็นการสอนที่ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่สอนต่างวิชากัน ใช้หัวข้อเรื่องความคิดรวบยอด หรือปัญหาเดียวกัน ต่างคนต่างสอน แต่มีการมอบหมายโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นการเชื่อมโยงสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ครูทุกคนต้องวางแผนร่วมกัน สร้างโครงการร่วมกันและแบ่งโครงการย่อยให้นักเรียนปฏิบัติในแต่ละวิชา

4) การสอนบูรณาการแบบข้ามวิชา (Trans disciplinary Instruction) ครูที่สอนวิชาต่าง ๆ จะมาร่วมกันสอนเป็นคณะหรือทีม ร่วมกันวางแผนกำหนดหัวข้อเรื่องความคิดรวบยอด แล้วดำเนินการสอนนักเรียนกลุ่มเดียวกัน

3.9 การวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

วิธีการวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคือ การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เพราะเป็นวิธีการที่สามารถค้นหาความสามารถและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียน และเป็นข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่องในด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรม วิธีการปฏิบัติและผลการปฏิบัติของผู้เรียน การประเมินลักษณะนี้จะมีประสิทธิภาพ เมื่อประเมินการปฏิบัติของผู้เรียนในสภาพที่เป็นจริง วิธีการที่ใช้ประเมิน ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง

แบบทดสอบ วัดความสามารถจริง การรายงานตนเองและเพิ่มสะสมผลงาน (วัฒนาพร
ระจับทุกซ์. 2542 : 53)

ลักษณะสำคัญของการประเมินตามสภาพจริง

1. การจัดโอกาสการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้แสดงออกในภาคปฏิบัติ คิดสร้างสรรค์
ผลิตผลงาน หรือกระทำบางสิ่งบางอย่างที่สัมพันธ์กับสิ่งที่เรียน

2. การตั้งหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ระดับความคิดขั้นสูงและใช้ทักษะในการ
แก้ปัญหา

3. งานหรือกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนทำต้องเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน

4. สิ่งที่เรียนต้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

5. การตัดสินประเมิน โดยคนไม่ใช่เครื่องจักร

6. การเปลี่ยนบทบาทใหม่ ในด้านการสอนและการประเมินผลของครูผู้สอน

การประเมินตามสภาพจริงส่วนใหญ่เป็นการประเมินที่เน้นการประเมินภาคปฏิบัติ
(Performance assessment) โดยมีเพิ่มสะสมงาน (Portfolio) เป็นนวัตกรรมการประเมินที่สำคัญ
และส่งเสริมสอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

วิภากรณ์ ภูวัฒนกุล ได้สรุปวิธีการประเมินตามสภาพจริง 6 ประการ คือ

1. การสังเกตเป็นวิธีการประเมินที่ง่าย สามารถทำได้ตลอดเวลาและสถานการณ์
โดยมีหรือไม่มีเครื่องมือการสังเกตก็ได้

2. การสัมภาษณ์ ควรมีการเตรียมคำถามง่ายๆ ล่วงหน้าซึ่งสามารถทำได้
เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

3. การบันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง เป็นการรวบรวมข้อมูลความคิดที่เกี่ยวกับตัว
นักเรียนทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณลักษณะและพฤติกรรม

4. แบบทดสอบวัดความสามารถจริง เป็นคำถามลักษณะปลายเปิดเน้นให้ผู้เรียน
ตอบสนองข้อคำถามในลักษณะการนำความรู้ไปใช้หรือสร้างความรู้ใหม่จากความรู้ความเข้าใจ
และประสบการณ์เดิม

5. การรายงานตนเอง เป็นการให้นักเรียนพูด หรือเขียนสะท้อนความรู้ ความ
เข้าใจ ความคิด ความรู้สึก ความต้องการ วิธีการทำงานและคุณลักษณะของผลงาน

6. เพิ่มสะสมงาน หรือเพิ่มผลงานดีเด่น (Portfolio) เป็นตัวอย่างผลงานดี ๆ
ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งที่เลือกและรวบรวมอย่างเป็นระบบเพื่อใช้แสดงถึงความรู้ ความเข้าใจ
ความสามารถ ทักษะ ความสนใจ ความถนัด ความพยายาม ความก้าวหน้า ความสำเร็จในเรื่อง

ใดเรื่องหนึ่ง หรือมากกว่าในแฟ้มสะสมงาน อาจเก็บการรวบรวมผลงานจากการประเมินตามวิธี 1 – 5 ก็ได้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

ฉวีวรรณ แก้วหล่อน (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เรื่องการแก้โจทย์ปัญหา โดยใช้รูปแบบการสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามคู่มือครู ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ มีความคิดเห็นที่ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความมั่นใจในการเรียนและมีความรู้สึกรักและเข้าใจเพื่อนมากยิ่งขึ้น

ศุภณรรณัฐ บุญซ้อน (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนงานเกษตรพื้นฐาน เรื่องการปลูกกุหลาบ โดยวิธีสอนแบบบูรณาการซึ่งประเมินผลการเรียนด้วยแฟ้มสะสมงานกับวิธีสอนแบบบรรยายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านนาหลวง และ โรงเรียนบ้านคอนชัย จังหวัดแพร่ การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียนและความก้าวหน้าตลอดจนความคิดเห็นของกลุ่มการสอนแบบบรรยายและกลุ่มการสอนแบบบูรณาการ กลุ่มการสอนแบบบรรยาย สอนโดยการบรรยาย และกลุ่มการสอนแบบบูรณาการ สอนโดยวิธีการสอนแบบบูรณาการและประเมินผลการเรียนด้วยแฟ้มสะสมงาน ผลการวิจัยปรากฏว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียนและคะแนนความก้าวหน้าภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติของกลุ่มการสอนแบบบูรณาการสูงกว่าการสอนแบบบรรยาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ส่วนคะแนนความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนแบบบูรณาการซึ่งประเมินผลการเรียนด้วยแฟ้มสะสมงาน พบว่า กลุ่มการสอนแบบบูรณาการมีความคิดเห็นที่ดีกว่ากลุ่มการสอนแบบบรรยาย

ผดุงศักดิ์ แสงสว่าง (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาการปฏิบัติตามกระบวนการปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า ครู – อาจารย์โดยส่วนรวม และจำแนกตามขนาดโรงเรียน มีการปฏิบัติตามกระบวนการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมและเป็นรายชั้นตอนทั้ง 6 ขั้นตอน อยู่ในระดับมาก ยกเว้น

ครู - อาจารย์ในโรงเรียนขนาด 2 มีการปฏิบัติในขั้นตอนการจัดตั้งกรรมการ โรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีการปฏิบัติเป็นรายชั้นอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยมากในแต่ละชั้นคอนรีงตามลำดับดังนี้ ชั้นการปฏิบัติตามแผนและทำให้เกิดผลจริง ชั้นการประเมินและปรับปรุงให้เป็นแผนต่อเนื่อง ชั้นการประเมินความต้องการในการพัฒนาชั้นการรายงานความก้าวหน้าต่อประชาชน และชั้นการสร้างแผนปรับปรุงโรงเรียน ครู - อาจารย์ ในโรงเรียนขนาดต่างกันมีการปฏิบัติตามกระบวนการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมและเป็นรายชั้นตอน ทั้ง 6 ชั้นตอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครู - อาจารย์ในโรงเรียนขนาด 2 มีการปฏิบัติมากกว่า ครู - อาจารย์ ในโรงเรียนขนาด 3 และ 4

ธวัช แก้วมณีชัย (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินโครงการปฏิรูประบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม พบว่าโดยภาพรวมความคิดเห็นผู้บริหาร โรงเรียนและครูในด้านบริบทมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยนำเข้ามีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการมีการปฏิบัติได้ดีมาก และด้านผลผลิตมีการดำเนินงานประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับมาก และความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้านกระบวนการมีการปฏิบัติได้ดีปานกลาง ด้านผลผลิตมีการดำเนินงานประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง

นิวัฒน์ วดีศิริศักดิ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมทั้ง 8 ด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับดีมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบร่วมมือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบอุปนัย ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบอภิปราย ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงงาน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบทดลอง ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบสำรวจ ความรู้สึก

อดุลย์เดช ฐานะ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) โรงเรียนมัธยมขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่นมีการปฏิบัติงานการบริหารจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อยู่ในระดับมาก

ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านปัจจัยสนับสนุนกิจกรรม ด้านการวางแผนการเรียนการสอนด้านจัดกิจกรรม การเรียนการสอนและด้านการนิเทศติดตามผล มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ปัญหา ในการบริหารการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัย สนับสนุน ด้านวางแผนการเรียนการสอนและด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนด้าน การนิเทศติดตามผลมีปัญหามีอยู่ในระดับน้อย

ศักดา ทรัพย์ขวัญเมือง (2543 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัด ปทุมธานี เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงาน การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานมีสภาพในด้านการจัดการเรียนการสอนทั้ง 10 ด้าน คือ คุณภาพการจัดการเรียนการสอน พัฒนาบุคลากร กำกับติดตามสนับสนุนให้กำลังใจ วิเคราะห์เนื้อหาจุดประสงค์การเรียนรู้ แผนการเรียนการสอนแหล่งวิทยากร บรรยากาศทาง กายภาพ สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และนวัตกรรมทางการศึกษา ซึ่ง สภาพ การบริหารทั้ง 10 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการนิเทศอยู่ในระดับน้อย ปัญหา การ บริหารงานการจัดการเรียนการสอน ระดับปัญหาทั่วไปอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมากทั้ง 10 ด้าน และปัญหาส่วนใหญ่อยู่ที่การขาดการอบรม การนิเทศติดตาม และประเมินผล เช่นเดียวกัน กับสภาพการบริหารงานการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

พัชรี ชันอาสาสะวะ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินความต้องการ จำเป็นในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผลการวิจัยพบว่า ครู ส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับมาก ทักษะอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก พฤติกรรมการจัดการ เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและผลที่เกิดกับผู้เรียนอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ยัง พบว่าครูที่สอนอยู่ในระดับอนุบาลมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมสูงกว่าครูที่สอนระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และพบว่าครูมีสอนระดับมัศึกษามีคะแนนเฉลี่ยด้านผลที่เกิด กับผู้เรียนต่ำกว่าครูที่สอนอยู่ในระดับอนุบาลและประถมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ ระดับ .05 อีกทั้งยังพบว่าครูเขตเมืองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมจัดการเรียนรู้และด้าน ผลที่เกิดกับผู้เรียนสูงกว่าเขตห่างไกลชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และยัง พบว่าครูมีความต้องการจำเป็นที่ควรได้รับการพัฒนาในด้านพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และด้านผลที่เกิดกับผู้เรียนอย่างเร่งด่วนมากกว่าด้านความรู้และด้าน ทักษะ

วุฒินันท์ อบอุ่น (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยต้องการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ลักษณะคือ การจัดการเรียนรู้ที่มีความสุข การจัดการเรียนรู้แบบองค์รวม การจัดการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง การจัดการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น และการจัดการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุดด้าน และข้อเหวี่ยงในการปฏิรูปการเรียนรู้ 6 ประการ คือ ควรรู้จักผู้เรียนรายบุคคล บูรณาการโครงการการเรียนรู้ในกรอบการเชื่อมโยงกับท้องถิ่น การเรียนรู้โดยใช้กลุ่ม และการประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ซึ่งก็มีความต้องการในการพัฒนาระดับมากที่สุด 6 ประการ

วิภาภรณ์ ภู่วัฒนกุล (2544 : 105 – 107) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและความต้องการในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางของโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนไม่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน และภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของครูผู้สอน แต่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนที่นัยสำคัญ 0.01 และมีความสัมพันธ์กับสิ่งอำนวยความสะดวกภายในโรงเรียนที่นัยสำคัญ 0.05 และสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ไม่แตกต่างกัน โดยโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์มีการปฏิบัติมากเป็นสำคัญที่ 1 คือ การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อจัดทำแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก ลำดับที่ 2 มีสองรายการ คือ การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และวิธีการจัดการเรียนรู้ทั้งเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก ส่วนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์มีสภาพการดำเนินงานมากเป็นอันดับที่ 1 คือ การใช้กระบวนการจัดและประเมินตามสภาพจริง ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก ลำดับที่ 2 มีสองรายการ คือ การใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา และนักเรียนกับวิธีการจัดการเรียนรู้ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม จัดอยู่ในระดับมาก

สนิท อาษาธง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนโดยรวมและจำแนกตามประสบการณ์ในการสอนและประเภทวิชามีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยรวมและในรายชั้นตอนอยู่ในระดับมาก คือ

ขั้นตอนการออกแบบ ขั้นตอนการวิเคราะห์ ขั้นตอนการนำไปใช้ ขั้นตอนการประเมินผลและการปรับปรุง และขั้นตอนการพัฒนาครูผู้สอนที่มีประสบการณ์สอนต่างกัน มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรวมและรายขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอน ไม่แตกต่างกัน ครูผู้สอนประเภทวิชาพื้นฐานและประเภทวิชาชีพมีการปฏิบัติการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรวมและรายขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอน ไม่แตกต่างกัน

สุเมธ พลธรรม (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ที่ชี้ให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ที่ชี้ให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้ง 8 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้รวมทั้งจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมค่านิยมที่พึงงาม ด้านการใช้ทรัพยากรในชุมชนส่งเสริมการเรียนรู้ตามแหล่งการเรียนรู้ ด้านการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ทำประสบการณ์จริง ด้านบูรณาการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดการแก้ปัญหา การเผชิญสถานการณ์ และผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ที่ชี้ให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรวมไม่แตกต่างกันทั้ง 8 ด้าน

สมเกียรติ พรหมชัย (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครู โรงเรียนบ้านชัยพฤกษ์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเพื่อศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของ โรงเรียนบ้านชัยพฤกษ์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2545 ประชากรที่ใช้เป็นครูผู้สอน จำนวน 8 คน ในโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบบสังเกตพฤติกรรมของครูในการจัดการเรียนการสอน และแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็น

ว่า ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรมสัมมนา ศึกษาค้นคว้า จัดหาเอกสารตำรา คู่มือครู ให้คำปรึกษาแก่ครูในการจัดการเรียนการสอน จัดกิจกรรมเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ให้แก่ครู สนับสนุนให้ครูใช้สื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน จัดหาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

กัลยา อัมพูนีวรรณ. (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูคณิตศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชลบุรี การวิจัยนี้มีจุดประสงค์ เพื่อศึกษาศักยภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในด้านการเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล เปรียบเทียบสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจำแนกตามเพศ สาขาวิชาที่จบ วุฒิต่างการศึกษา และประสบการณ์ในการสอน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชลบุรี จำนวน 146 คน ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำนวน 48 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที แบบกลุ่มอิสระผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่ในระดับมาก มีปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่ในระดับน้อย ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ที่มีเพศต่างกัน มีสภาพการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่มีปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไม่แตกต่างกัน ส่วนครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ที่มีสาขาวิชาที่จบ วุฒิต่างการศึกษา และประสบการณ์ในการสอนต่างกัน มีสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่แตกต่างกัน

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ไรแอน (Ryan. 1998 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่อง ความเป็นอิสระในการเลือก : การศึกษาโครงสร้างหลักสูตรของวิชาครูที่ขี้เด็กเป็นศูนย์กลางในห้องเรียนโรงเรียนอนุบาล พบว่า เมื่อเด็กสามารถเล่นและทำกิจกรรมตามที่เลือก ทำให้การแสดงออกของพวกเขาสมบูรณ์

มากขึ้น ความสนใจในการเล่นของเด็ก การพูดจะเป็นไปตามลักษณะเฉพาะเพศของพวกเขา สภาพของการพัฒนาทั้งหมดรวมทั้งการสนทนา การกระทำของครูที่ให้เด็กทำอะไรง่าย ๆ และการที่ครูให้เด็กเลือกเวลาในการเรียนรู้ แต่มีขีดจำกัดด้านความแตกต่างของเวลาในแต่ละวัน ในการเลือกเหตุการณ์อื่น ๆ เด็กใช้ความรู้ของเขากำหนดกฎกติกา พิธีการต่าง ๆ และการเลือกหัวข้อบทเรียนในห้องเรียน จากการประชุมชี้แจงหลักฐานที่เป็นอุปสรรคและทิศทางคุณสมบัติการเรียนรู้ในตัวของเด็ก พบสิ่งสำคัญของความสามารถ ความสัมพันธ์ในตัวเด็ก และการแสดงออกของครูถึงกฎระเบียบ และลักษณะพฤติกรรมของคนอื่น ๆ รวมทั้งการให้เด็กได้เลือกเนื้อหาตามหลักสูตร ไม่มีความจำเป็นต่อผลที่ตามมาในความเป็นอิสระของพวกเขา

มอแรน (Moran. 1998 : Abstract) ได้ศึกษาการนำความคิดแบบเดิมมาใช้อีกของครูผู้ดูแลเด็ก : ค้นหาจากการทำงานร่วมกันในวิชาครูใช้ทั้งการวัดเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการประเมินระดับความคิดรวบยอดการเปลี่ยนแปลงในการสะท้อนและการจัดสรรวิธีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการแปลความหมายขั้นสูงกับการสอนแบบสืบสวน – ให้คำแนะนำ ผลของคำแนะนำนั้นจะเป็นทางออกของการค้นหาการทำงานร่วมกันท่ามกลางครูผู้ดูแลที่เป็นพลวัตรและไม่ประเมินโดยใช้เครื่องมือวัดทางสถิติหรือการพิจารณาอย่างรอบคอบอย่างเดียว แต่จะใช้การประเมินด้วยกระบวนการที่หลากหลาย พบว่า การชี้แจงบางอย่างของการสืบค้นจากส่วนที่เป็นเชิงปริมาณ คำว่า “การแสดงลักษณะบุคคล” ได้นำมาใช้เพื่อบรรยายทีมที่เหมาะสมและการปฏิบัติในห้องเรียนเหมือนเป็นส่วนประกอบหรือสิ่งแวดล้อมสำหรับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ในการศึกษาที่มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และมีความหมายต่อการสร้างความรู้เกี่ยวกับสังคมตลอดทั้งการใช้ประโยชน์ของการสนทนา เพื่อเป็นเครื่องมือภายในแบบหมุนรอบกลับมาอีกของการสะท้อนการสอนของแต่ละความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนบนเวทีแจกจ่ายออกไป การนำความคิดกลับมาใช้อีกเป็นความต้องการของครูผู้ดูแลเด็กก่อนเกณฑ์ซึ่งขยายความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและสิ่งซึ่งมีความหมายต่อการสอนดี เมื่อเพิ่มความสำคัญบนการพัฒนาที่อยู่ห่างจากจุดเดิมภายในชุมชนนั้นและการส่งเสริมการเรียนรู้แบบเดิมกับผู้ใหญ่ดีกว่าในเด็ก

คอร์มฟอร์ด (Comerford 1998 : Abstract) ได้วิจัยเกี่ยวกับกระบวนการการเรียนรู้ในด้านการศึกษา และพฤติกรรมของผู้เรียนที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว ว่าแตกต่างจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาอย่างไร ผู้วิจัยได้ศึกษาจากผู้เรียน 25 คน ที่ลงทะเบียนเรียนในโรงเรียนฝึกอาชีพที่วิดเวสต์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนที่โตแล้วจะสามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจในบทเรียนได้เร็ว มีการสังเกต มีการตั้งคำถามและสมมติฐาน มีการวางตัวที่ดีและทำงานกันเป็นกลุ่มสนใจทำแบบฝึกหัด และรู้จักพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ฮิลล์ (Hill, 1998 : 1850) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้และผลกระทบของระบบในโรงเรียนภายในระยะเวลา 1 ปี โดยผู้วิจัยศึกษาว่ามีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นภายในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและครู อาจารย์ และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการสอนในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ การเสริมสร้างวัฒนธรรมในโรงเรียน การตัดสินใจร่วมกันของผู้ปกครองและครูอาจารย์ และการปรับปรุงบรรยากาศในโรงเรียนให้น่าอยู่

นาเดอร์ (Nader 1998 : Abstract) ได้วิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ โดยการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในการศึกษา และในการประกอบอาชีพต่าง ๆ โดยศึกษาจากแผนกวิชาวิศวกรรม โรงงานในมหาวิทยาลัยเปอร์โตริโก ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่ทำให้การศึกษาระบบการเรียนรู้ให้ได้ผลนั้นต้องมีอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้สมัยใหม่มาช่วยส่งเสริม เช่น คอมพิวเตอร์ มีการใช้วิชาสถิติเข้ามาเปรียบเทียบข้อมูล และการวิจัยนี้เชื่อว่าจะสามารถให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พอสรุปได้ว่า ในปัจจุบันสถานศึกษาต่าง ๆ ได้ส่งเสริมให้มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างกว้างขวาง ในรูปแบบและวิธีการสอนที่หลากหลาย และในการเปรียบเทียบการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เมื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่า สภาพการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีตัวแปรต้นคือขนาดของสถานศึกษาที่แตกต่างกันจะพบว่าการดำเนินงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ว่า โรงเรียนที่มีขนาดต่างกันจะมีสภาพการดำเนินงานด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแตกต่างกัน